

ОДУЗИМАЊЕ ИМОВИНЕ ПРОИСТЕКЛЕ ИЗ КРИВИЧНОГ ДЕЛА

ИЗАЗОВИ И ПРЕПОРУКЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ПОСТУПКА

Др Јелена Костић
Милена Рашић
Лидија Комлен Николић
Бојана Пауновић

ПРАВОСУДНА
АКАДЕМИЈА

Др Јелена Костић
Милена Рашић
Лидија Комлен Николић
Бојана Пауновић

**ОДУЗИМАЊЕ ИМОВИНЕ
ПРОИСТЕКЛЕ ИЗ
КРИВИЧНОГ ДЕЛА**

**ИЗАЗОВИ И ПРЕПОРУКЕ ЗА
УНАПРЕЂЕЊЕ ПОСТУПКА**

Наслов:

Одузимање имовине проистекле из кривичног дела
Изазови и препоруке за унапређење поступка

Аутори:

Др Јелена Костић
Милена Рашић
Лидија Комлен Николић
Бојана Пауновић

Издавач:

Правосудна академија
Београд, Теразије бр. 41
Тел: + 381 11 2184 030
Факс: + 381 11 2183 276
е-mail: akademija@pars.rs

Уређивач:

Момира Матић

Лектура и коректура:

Тамара Груден

Слог и прелом:

Јелена Дакић

Штампа и повез:

Принт Медиа Експрес д.о.о. Београд

Тираж:

500

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР	5
КРИВИЧНОПРАВНЕ МЕРЕ ИМОВИНСКОГ КАРАКТЕРА	6
1. Увод	6
2. Мере имовинског карактера које се изричу извршиоцима кривичних дела.....	8
2.1. Одузимање предмета.....	9
2.2. Одузимање имовинске користи стечене извршењем кривичног дела.....	11
2.2.1. Однос мере одузимање имовинске користи стечене извршењем кривичног дела и имовинскоправног захтева оштећеног.....	14
2.3. Одузимање имовине проистекле из извршења кривичног дела	17
2.3.1. Однос мере одузимања имовине проистекле из кривичног дела и имовинскоправног захтева оштећеног.....	28
3. Коришћења <i>online</i> база података у току спровођења истраге.....	28
4. Нека питања у вези са кривичним делом прање новца	30
5. Додатне напомене.....	32
ПРИВРЕМЕНО И ТРАЈНО ОДУЗИМАЊЕ ИМОВИНЕ	35
1. Увод	35
2. Појам трећег лица и услови за привремено и трајно одузимање имовине проистекле из кривичног дела	36
3. Релевантни закључци и препоруке	46
ТРНОВИТ ПУТ ЈАВНОГ ТУЖИОЦА ОД ПРИВРЕМЕНОГ ДО ТРАЈНОГ ОДУЗИМАЊА ИМОВИНЕ	47
1. Увод	47
2. Примери из судске праксе	48
3. Одузимање имовине проистекле из кривичног дела према статистичким подацима из извештаја Републичког јавног тужилаштва	50
НЕКЕ СПЕЦИФИЧНОСТИ РЕГИОНАЛНИХ ЗАКОНСКИХ РЕШЕЊА О ПРОШИРЕНОМ ОДУЗИМАЊУ	57
1. Увод	57
2. Одузимање имовинске користи проистекле из кривичног дела у законодавству Црне Горе са освртом на решења из законодавства Републике Србије.....	58
3. Одузимање имовинске користи проистекле из кривичног дела у законодавству Републике Хрватске.....	69
4. Одузимање имовинске користи проистекле из кривичног дела у законодавству Републике Македоније	71
5. Одузимање имовинске користи проистекле из кривичног дела у законодавству Републике Српске	72

ПРЕДГОВОР

Одузимање имовине проистекле из кривичног дела представља кривичноправну меру имовинског карактера. У вези са њеном применом у пракси постоје многобројне дилеме. Због тога је наведена тема предмет великог броја обука које су намењене како запосленима у органима кривичног гоњења, тако и носиоцима правосудних функција.

У овом Приручнику, аутори су настојали да укажу на одређене дилеме које постоје или које се могу јавити у пракси приликом примене мере одузимања имовине проистекле из кривичног дела. Осим тога, аутори су дали предлоге за превазилажење проблема који постоје или који се могу јавити у пракси. Због тога би овај Приручник требало не само да служи запосленима у органима кривичног гоњења и носиоцима правосудних функција, већ би требало да буде и основ за даље унапређење постојећег система одузимања имовине проистекле из кривичног дела. С обзиром да се у пракси некада не разликују кривичноправне мере имовинског карактера, у Приручнику се најпре указује на разлику и однос између тих мера, са предлозима за превазилажење проблема у њиховој примени. Имајући у виду да је посебно осетљива ситуација одузимање имовине проистекле из кривичног дела од трећег лица које није његов извршилац, у Приручнику је посебан део посвећен том питању. У вези са тим дате су и препоруке за унапређење примене наведене мере. Препоруке за унапређење система садржане су и у делу у којем се указује на проблеме са којима се тужилац суочава у пракси током целог поступка одузимања имовине проистекле из кривичног дела. Како се квалитетна решења могу наћи и у упоредном законодавству, у последњем делу овог Приручника анализирани су одредбе прописа којима се уређује одузимање имовине проистекле из кривичног дела у Црној Гори, Хрватској, Македонији и Републици Српској, уз посебан осврт на решење садржано у Закону о одузимању имовинске користи проистекле из кривичног дела Републике Србије.

Др Јелена Костић

Научни сарадник

Институт за упоредно право, Београд

КРИВИЧНОПРАВНЕ МЕРЕ ИМОВИНСКОГ КАРАКТЕРА

1. Увод

Извршиоцима кривичних дела која спадају у тзв. имовински криминалитет основни мотив извршења је стицање противправне имовинске користи. Међутим, у кривичном законодавству важи принцип да нико не може имати користи од извршења кривичног дела. У складу да тим, законом су прописани механизми за одузимање имовине која је стечена њиховим извршењем. Имовинска кривична дела треба разликовати од финансијског криминалитета. То су кривична дела која су усмерена против имовине, а њихов извршилац настоји да делом себи или другом лицу прибави корист или да неком проузрокује штету.¹ Због тога се свако кривично дело које је усмерено против имовине (и крађа, а и пореска кривична дела) сматра имовинским криминалитетом, док се под финансијским криминалитетом сматра криминалитет којим се онемогућава или угрожава функционисање финансијског система у јавном или у приватном сектору. Таква понашања угрожавају финансијску стабилност државе без обзира о којем је сектору реч. Нпр. неадекватни услови за развој привредне активности се негативно одражавају на инвестиције. Развијена привреда омогућава и прилив буџетских прихода, али и унапређење животног стандарда сваког становника. Исто тако кривична дела којима се угрожава фискални систем нарушавају функционисање привреде. Држава је некада нпр. принуђена да повећањем пореза или других дажбина попуњава буџетски дефицит. То се такође може негативно одразити на инвестиције.

Санкционисање извршилаца финансијских кривичних дела, али и одузимање имовинске користи стечене њиховим извршењем, од изузетног је значаја за њихову превенцију. Због тога би требало да се већ приликом достављања доказа о постојању кривичних дела од стране надлежних органа који у поступку контроле и надзора дођу до сазнања о њиховом постојању, доставе и докази који указују на постојање основа сумње да је њиховим извршењем стечена противправна имовинска корист. То би требало да буде редовна пракса свих органа који учествују у њиховом откривању (Државне ревизорске институције, Буџетске инспекције, Комисије за хартије од вредности, Агенције за борбу против корупције, Пореске управе, Управе царина, Управе за јавне набавке, Комисије за заштиту права понуђача, као и осталих релевантних институција). Осим тога, од значаја би били и неки други релевантни подаци, који не морају бити докази у формалном смислу,

¹ Ћ. Игњатовић, Криминологија, Досије, Београд, 2011. стр. 109.

а који би били од значаја за сарадњу надлежног тужилаштва са неким другим институцијама у циљу одузимања имовине проистекле из извршења кривичног дела или имовинске користи стечене извршењем кривичног дела.

Међутим, иако се углавном имовинска корист или имовина стиче извршењем кривичних дела која спадају у имовински или финансијски криминалитет, она се може стећи и извршењем неких других дела. То су нпр. кривична дела којима се пре свега штити живот (нпр. тешко убиство) или здравље људи (неовлашћена производња или стављање у промет опојних дрога), али се одређена имовина може стећи и њиховим извршењем, а нека од њих се и врше у циљу стицања имовинске користи. У односу на извршиоце тих дела примењује се мера одузимања имовине проистекле из кривичног дела. Како се код таквих дела често тежи прикривању имовине којима је она стечена, неопходно је благовремено покренути финансијску истрагу у складу са Законом о одузимању имовине проистекле из кривичног дела.² Финансијска истрага би требало да се води паралелно са поступком истраге који се спроводи за кривично дело из којег та имовина проистиче. Она се спроводи само за кривична дела која су прописана члановима Кривичног законика који се изричито наводе у Закону о одузимању имовине проистекле из кривичног дела. Међутим, доказе у току спровођења истражног поступка о постојању имовине стечене извршењем кривичног дела требало би прибавити и када су у питању друга кривична дела за која се може применити мера одузимања имовине стечене извршењем кривичног дела, као што је нпр. злоупотреба у вези са јавном набавком.

Финансијска истрага мора да се спроводи паралелно са истрагом за конкретно кривично дело. Упркос чињеници што се за одређена дела не примењује мера одузимања имовине проистекле из кривичног дела, неопходно је у току класичне истраге прибавити евентуалне доказе или проверити да ли евентуално постоје докази који указују да је њиховим извршењем стечена имовинска корист. Кривична санкција је израз друштвене осуде, а одузимање имовине или имовинске користи подједнако, уколико не и више погађа извршиоца кривичног дела и делује превентивно како на самог извршиоца, тако и на потенцијалне извршиоце. Одуступање имовинске користи и имовине проистекле из кривичног дела нису кривичне санкције или мере безбедности, већ sui generis мере кривичног права којима се остварује његов принцип да нико не може имати користи од извршења кривичног дела.

Појам истрага финансијског криминалитета је различит од финансијске истраге. Истраге финансијског криминалитета се спровode само за финансијска кривична дела независно од финансијске истраге, док се финансијске истраге спровode као посебан поступак одузимања имовине за знатно већи број кривичних дела, без обзира на њихов примарни објекат заштите, а у складу са Законом о одузимању имовине проистекле из кривичног дела. Поступак финансијске истраге

² Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела („Службени гласник РС”, број 32/2013 и 94/2016).

треба да се спроводи паралелно са поступком истраге за конкретно кривично дело. Та два поступка су међусобно повезана, а и једним и другим руководи тужилац. Због тога је на тужиоцима велика одговорност која се огледа како у доказивању постојања кривичних дела, тако и у доказивању постојања имовине која се одузима од њихових извршилаца. Због тога тужилац треба да захтева од надлежних органа који достављају кривичну пријаву или од других органа и институција посредством службеника за везу да му доставе све релевантне податке који могу бити не само од значаја за доказивање постојања кривичног дела и састављање оптужног акта, већ и за предлагање изрицања било које мере имовинског карактера.

Кривичним законодавством су прописане три мере имовинског карактера. Једна је мера безбедности одузимање предмета, а друге две су *sui generis* мере одузимање имовине стечене извршењем кривичног дела и одузимање имовине проистекле из извршења кривичног дела. Иако је стручној јавности добро позната и сврха а и садржај сваке од њих, у пракси се некада не прави јасна разлика између мере одузимање имовинске користи стечене извршењем кривичних дела и одузимања имовине проистекле из кривичног дела.

2. Мере имовинског карактера које се изричу извршиоцима кривичних дела

Мера безбедности одузимање предмета и мера одузимања имовинске користи стечене извршењем кривичног дела изричу се извршиоцу кривичног дела уз санкцију, док се мера одузимања имовине проистекле из кривичног дела може изрећи и пре изрицања кривичне санкције, тј. пре доказивања кривице

извршиоца. Управо то упућује на особеност сврхе изрицања такве мере. Међутим, приликом предлагања изрицања сваке од њих треба прикупити довољно доказа који несумњиво указују на постојање потребе да се таква мера примени. С обзиром да су извршењем кривичног дела угрожени или повређени интереси других лица, у кривичном поступку се поставља и питање заштите права оштећеног. Због тога се у кривичном поступку у односу на све наведене мере даје предност имовинскоправном захтеву оштећеног лица. Када су извршењем кривичног дела погођена или угрожена права и интереси појединца тј. физичког лица, у највећем броју случајева таква лица истичу имовинскоправни захтев, којим захтевају да им се надокнади штета која им је причињена извршењем кривичног дела. Међутим, посебан проблем може да представља ситуација када је извршењем дела нанета штета буџету или јавним средствима. У тим ситуацијама се могу јавити одређене дилеме. Тада је овлашћени подносилац захтева заступник имовинскоправних интереса државе, јединице територијалне аутономије или локалне самоуправе (Републичко или неко друго надлежно јавно правобранилаштво). У тим ситуацијама се дешава да надлежни подносилац захтева не буде благовремено или уопште обавештен о покретању кривичног поступка или евентуално пропусти да истакне такав захтев.

Због тога је неопходно најпре указати на природу и сврху изрицања сваке мере имовинског карактера, а затим на њен однос са имовинскоправним захтевом оштећеног лица.

2.1. Одузимање предмета

Одузимање предмета се разликује од других мера имовинског карактера које се изричу извршиоцима кривичних дела: одузимања имовинске користи стечене извршењем кривичног дела и одузимања имовине проистекле из кривичног дела.³ Мера одузимање предмета представља меру безбедности која има искључиво специјално превентивно дејство, тј. делује према одређеном извршиоцу кривичног дела.

Мера безбедности одузимања предмета се може изрећи у следећим случајевима:

- *уколико је предмет био намењен извршењу кривичног дела;*
- *уколико је био употребљен за извршење кривичног дела;*
- *уколико је настао извршењем кривичног дела;*
- *уколико постоји опасност да ће се одређени предмет поново употребити за извршење кривичног дела или*
- *уколико је то неопходно ради заштите опште безбедности или из моралних разлога.*

³ Члан 87. Кривичног законика („Службени гласник РС”, број 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016).

Наведени услови не морају бити кумулативно испуњени. За изрицање мере безбедности довољно је постојање неког од њих. Тако се може одузети одређени предмет који је био употребљен за извршење кривичног дела, а постоји опасност да ће се поново употребити за извршење истог дела. Предмет се одузима у сваком случају код кривичних дела код којих је прописано обавезно изрицање те мере, без обзира да ли су она предвиђена Кривичним закоником или споредним кривичним законодавством (нпр. Законом о пореском поступку и пореској администрацији).

Уколико се код извршиоца налази предмет који представља својину неког трећег лица, а који се одузима у кривичном поступку, то лице има право да у парничном поступку тражи накнаду штете од извршиоца кривичног дела због одузимања предмета. Уколико се ради о одређеним предметима, може се изрећи и њихово обавезно уништавање.

То ће бити случај уколико се нпр. ради о супстанцама намењеним за извршење кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога или о предметима насталим извршењем кривичног дела фалсификовање и злоупотреба платних картица.

На тај начин спречава се могућност њихове поновне употребе, а самим тим и поновног извршења кривичног дела. Дакле, разлог за изрицање мере безбедности је сасвим различит у односу на разлоге због којих се изриче мера одузимања имовинске користи стечене извршењем кривичног дела или одузимања имовине проистекле из извршења кривичног дела.

С обзиром да је за наведена кривична дела прописана и обавеза одузимања имовине проистекле из кривичног дела, она се изриче одвојено од мере одузимања предмета и у циљу њеног проналажења се може водити посебна финансијска истрага. Исто тако, и код неких других кривичних дела код којих није прописана обавезна примена одредби Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, могуће је изрећи и меру безбедности одузимање предмета (уколико су испуњени услови прописани Кривичним закоником) и меру одузимања имовинске користи стечене извршењем кривичног дела.

Због тога је у току истраге потребно да тужиоци обратe посебну пажњу на евентуално постојање имовине која је стечена извршењем таквих дела, осим тога што је евидентно постојање предмета који је био намењен извршењу кривичног дела, који је употребљен за његово извршење или који је настао његовим извршењем. Сврха одузимања предмета није испуњење принципа кривичног права да ниједно лице не може имати користи од извршења кривичног дела већ спречавање да се тај предмет поново употреби за извршење дела или уколико његово одузимање захтевају морални разлози или потреба за заштитом опште безбедности.

Тако се из разлога морала одузима порнографски материјал који је био намењен или је настао извршењем кривичног дела приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију, док се независно од тога изриче и мера одузимања имовинске користи стечене извршењем кривичног дела или одузимања имовине проистекле из кривичног дела (уколико вредност предмета или прибављене имовинске користи у складу са Законом о одузимању имовине проистекле из кривичног дела прелази износ од милион и пет стотина хиљада динара).

2.2. Одузимање имовинске користи стечене извршењем кривичног дела

Основ одузимања имовинске користи садржан је у принципу кривичног законодавства да нико не може задржати имовинску корист прибављену кривичним делом. Она се одузима под условима који су прописани Закоником и судском одлуком којом је утврђено извршење кривичног дела. Имовинска корист стечена извршењем кривичног дела се не може привремено одузети, већ тек када је судском одлуком утврђена кривица извршиоца дела. Дакле, она се изриче истовремено са кривичном санкцијом.⁴ Том одлуком се извршиоцу изриче мера одузимања новца, предмета од вредности, као и сваке друге имовинске користи која је прибављена извршењем кривичног дела. У том делу постоји сличност са мером безбедности одузимање предмета, али је сврха изрицања различита. Уколико одузимање није могуће извршилац ће се обавезати да у замену преда другу имовинску корист која одговара вредности имовине прибављене извршењем кривичног дела или проистекле из кривичног дела или да плати новчани износ који одговара прибављеној имовинској користи.⁵ Имовинска корист која је прибављена кривичним делом одузима се и од правног или физичког лица на која је пренета без накнаде или уз накнаду која очигледно не одговара стварној вредности. Имајући у виду да се имовинска корист прибавља и за друга лица, она ће се одузети и од тог лица.⁶ Основ за одузимање те користи садржан је у пресуди којом се извршилац дела оглашава кривим. Дакле, без обзира за које лице је прибављена, имовинска корист се одузима у сваком случају уколико је стечена извршењем кривичног дела.

За разлику од мере одузимање имовине проистекле из кривичног дела, имовинска корист стечена извршењем кривичног дела се не може привремено одузети већ једино трајно и то након утврђивања кривице одређеног лица за то дело. Међутим, утврђивању постојања имовинске користи мора се посветити једнака пажња, као и утврђивању постојања имовине проистекле из извршења кривичног дела.

⁴ Члан 91. Кривичног законика.

⁵ Члан 92. Кривичног законика.

⁶ *Ibid.*

Због тога би сви органи који учествују у откривању кривичних дела, па и они који током вршења редовног надзора законитости пословања одређеног органа или институције открију доказе који указују на постојање кривичног дела, истовремено требало и да доставе доказе који указују на постојање имовине стечене извршењем кривичног дела, као и доказе који указују на њену висину или евентуално обим причињене материјалне штете. Код неких кривичних дела износ те имовинске користи није тешко утврдити. Нпр. код кривичног дела пореска утаја – то је износ утајеног пореза. Међутим, надлежни тужиоци би у сваком конкретном случају требало да воде рачуна да ли је извршењем кривичног дела стечена или не имовинска корист. То код неких кривичних дела није нимало лак и једноставан задатак.

Због тога је од великог значаја успостављање службе финансијске форензике. Наведена лица не би требало само да помажу спровођењу истраге у циљу откривања и доказивања кривичних дела, већ и у поступку откривања и доказивања постојања имовине стечене извршењем кривичног дела. Како код неких кривичних дела износ имовинске користи прибављене његовим извршењем представља основ за примену мере одузимања имовине проистекле из кривичног дела, може се десити да се до доказа за примену те мере дође управо у току спровођења основне тужилачке истраге, а у чему у великој мери могу допринети и знања и искуство финансијских форензичара.

Међутим, у пракси се мера одузимања имовинске користи стечене извршењем кривичног дела ретко изриче. Дешава се да се у судским пресудама констатује да имовинскоправни захтев није истакнут од стране оштећеног лица, али се не изрекне наведена мера. Разлози за такво поступање могу бити различити. Због тога је битно да надлежни органи у пракси јасно разликују када се примењује мера одузимања имовинске користи стечене извршењем кривичног дела, а када се примењује мера одузимања имовине проистекле из кривичног дела. У сваком случају, обе се изричу онда када је извршилац кривичног дела његовим извршењем себи или другом лицу прибавио противправну имовинску корист. Када су у питању пореска кривична дела износ противправне имовинске користи је износ утајеног пореза, а када је у питању кривично дело примање мита, то је износ предмет или услуга коју је одређено лице примило како би извршило неку обавезу коју је иначе било дужно да изврши или коју је извршило, а није смело да изврши. Уколико се нпр. давање мита састојало у плаћању летовања, онда је износ остварене противправне имовинске користи извршењем дела управо тај износ уплаћеног летовања. Као и код мере одузимања предмета, која је такође имовинског карактера, поставља се питање односа са имовинскоправним захтевом оштећеног лица. Посебан проблем постоји када је извршењем кривичног дела нанета штета јавним средствима (утаја пореза, неуплаћивање пореза по одбитку или другог облика кривичног дела нпр. злоупотреба у вези са јавном набавком чији је обавезан елеменат штета за јавна средства), а није истакнут имовинскоправни захтев оштећеног, јер надлежни органи

нису благовремено обавестили надлежна правобранилаштва. У тим ситуацијама се најчешће неоправдано одустаје од изрицања мере одузимања имовинске користи стечене извршењем кривичног дела.

Због тога би у току истраге требало прибавити све доказе и остале информације које указују на постојање противправне имовинске користи стечене извршењем кривичног дела, па би такве доказе требало доставити суду заједно са достављањем оптужног акта, а који би требало да садржи и предлог за одузимање имовинске користи стечене извршењем кривичног дела. У складу са законом, терет доказивања кривичног дела, али и других околности у вези са њим је на тужиоцу. Иако стицање имовинске користи није конститутивно обележје одређеног кривичног дела, могуће је да је његовим извршењем она прибављена, па је стога потребно у сарадњи са другим органима и институцијама проверити да ли постоје докази који указују или потврђују такву околност.

Чланом 112. став 1. тачка 3б) Кривичног законика имовинска корист је дефинисана као добро сваке врсте, материјално или нематеријално, покретно или непокретно, процењиво или непроцењиво и исправа у било ком облику којим се доказује право или интерес у односу на такво добро.

Имовинска корист прибављена извршењем кривичног дела се може састојати нпр. у акцијама или уделима у неком правном лицу.

Због тога није увек једноставно утврдити износ противправне имовинске користи стечене извршењем кривичног дела. Код неких кривичних дела која се врше на тржишту капитала, често је веома тешко и прибавити доказе о постојању кривичног дела. Код неких се њихово постојање не може утврдити без посебних знања, а којима располажу запослени у Комисији за хартије од вредности која у складу са Законом о тржишту капитала врши надзор над законитим функционисањем и пословањем на наведеном тржишту.⁷ То је нпр. случај са кривичним делом забрана манипулација на тржишту, а које је прописано чланом 281. наведеног Закона. То дело постоји уколико неко лице предузима манипулације на тржишту на основу којих оствари имовинску корист за себе или друго лице или нанесе штету другим лицима тако што закључи трансакцију или изда налоге за трговање којима се дају или који ће вероватно пружити неистините или обмањујуће информације о понуди, потражњи или цени финансијских инструмената или којима лице односно лица која делују заједнички одржавају цену једног или више финансијских инструмената на нереалном нивоу. Дело постоји и уколико неко лице оствари имовинску корист за себе или друго лице или нанесе штету другим лицима тако што закључи трансакције или изда налоге за трговање у којима се употребљавају фиктивни поступци или сваки други облик обмане или преваре или уколико шири

⁷ Закон о тржишту капитала („Службени гласник РС”, број 31/2011, 112/2015).

информације путем медија, укључујући и интернет, или било којим другим путем преноси неистините вести или вести које могу изазвати заблуду о финансијским инструментима, ако је знало или је морало знати да су те информације неистините или да доводе у заблуду. Као што се може закључити, ни сам поступак доказивања наведеног дела није једноставан, што додатно отежава и сам поступак одређивања имовинске користи стечене његовим извршењем. Међутим, таквих кривичних дела има доста у споредном кривичном законодавству. Приликом вршења надзора у складу са Законом о тржишту капитала, Комисија за хартије од вредности може да дође до доказа који указују не само на постојање описаног кривичног дела, већ и других кривичних дела прописаних не само наведеним Законом, већ и Законом о преузимању акционарских друштава и Законом о инвестиционим фондовима.⁸ Због тога је потребно у наредном периоду изменити члан 20. Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције, тако што ће њиме бити прописана и обавеза одређивања службеника за везу у Комисији за хартије од вредности.⁹ Међутим, до тада је могуће да надлежни јавни тужилац у складу са истим чланом, став 2. у конкретном случају захтева одређивање службеника за везу и у том органу.

2.2.1. Однос мере одузимање имовинске користи стечене извршењем кривичног дела и имовинскоправног захтева оштећеног

У циљу заштите права оштећеног физичког или правног лица у кривичном законодавству успостављена је могућност истицања имовинскоправног захтева. Правно или физичко лице оштећено кривичним делом има предност у односу на меру одузимања имовинске користи. Стога, уколико је у току кривичног поступка испостављен имовинскоправни захтев, мера одузимања имовинске користи ће се изрећи само уколико она у одређеном износу прелази досуђени имовинскоправни захтев оштећеног лица. Осим досуђивања имовинскоправног захтева у пресуди којом се одређено лице оглашава кривим, постоји могућност и да се оштећено лице упуту у парницу ради досуђивања имовинскоправног захтева. То лице може захтевати намирење у парници из одузете имовинске користи. Међутим, лице које је упућено на парницу може остварити тај свој захтев уколико у року од шест месеци од дана правноснажности одлуке којом је упућено у парницу и покрене парнични поступак. Оштећени који у кривичном поступку није испоставио имовинскоправни захтев може захтевати намирење из одузете имовинске користи уколико је ради утврђивања свог захтева покренуо парницу у року од три месеца од дана сазнања за

⁸ Закон о преузимању акционарских друштава („Службени гласник РС”, број 46/2006, 107/2009, 99/2011, 108/2016) и Закон о инвестиционим фондовима („Службени гласник РС”, број 46/2006, 51/2009, 31/2011 и 115/2014). Надзор над функционисањем тржишта капитала у складу са чланом 262. Закона о тржишту капитала спроводи Комисија за хартије од вредности. У складу са чланом 264. наведеног Закона она има обавезу да надлежне органе обавести о постојању кривичног дела уоченог у току вршења надзора.

⁹ Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције („Службени гласник РС”, број 94/2016).

пресуду којом је изречена мера одузимања имовинске користи, а најкасније у року од три године од дана правноснажности одлуке о одузимању имовинске користи. У осталим случајевима оштећени мора у року од три месеца од дана правноснажности одлуке којом је усвојен његов имовинскоправни захтев затражити намирење из одузете имовинске користи.¹⁰

Имовинскоправни захтев служи ради заштите имовинских права физичких или правних лица. Наравно, имовинскоправни захтев подноси лице чије је право оштећено извршењем кривичног дела или његов заступник. Када су у питању кривична дела којима је оштећена имовина правног лица, у његово име захтев подноси овлашћено лице, његов заступник.¹¹ Међутим, када је у питању државни орган или орган јединице локалне самоуправе, имовинскоправни захтев у његово име надлежном органу подноси институција која штити његове имовинскоправне интересе, а то је надлежно јавно правобранилаштво. Уколико се ради о имовини Републике Србије, подносилац имовинскоправног захтева је Републичко јавно правобранилаштво, а уколико се ради о имовини јединице локалне самоуправе подносилац захтева је надлежно јавно правобранилаштво на нивоу града или општине. Међутим, за разлику од физичких лица код којих увек постоји тежња за заштитом личних имовинскоправних интереса, то може да буде компликовано када је у питању заштита имовинскоправних интереса републичких органа или надлежних органа јединица локалне самоуправе. Исти проблем може да постоји и када су у питању јавна предузећа.

Тај проблем може да буде проузрокован неадекватном сарадњом надлежних органа, али и недовољно јасним прописима којима је уређено функционисање одређених органа. Иако се одузимање имовинске користи стечене извршењем кривичног дела може изрећи када су у питању пореска кривична дела или друга кривична дела која се врше на штету буџета, требало би имати у виду да у тим ситуацијама постоји и могућност истицања имовинскоправног захтева од стране државе. За извршење одређених кривичних дела најчешће се сазнаје посредством надлежних органа, као што су Државна ревизорска институција, Пореска управа или нпр. Управа царина. У прописима којима је уређена организација и надлежност неких од наведених институција садржане су одредбе којима је прописана обавеза обавештавања надлежних органа о обавештавању надлежних органа кривичног гоњења о извршеном кривичном делу. Тако је чланом 41. Закона о Државној ревизорској институцији прописано да наведена институција без одлагања поднесе захтев за покретање прекршајног поступка, односно поднесе кривичну пријаву надлежном органу (има обавезу да обавести и јавно правобранилаштво). Наведена обавеза се односи на ситуацију када је радњом субјекта ревизије, односно правног

¹⁰ Питања релевантна за одлучивање о имовинскоправном захтеву садржана су у глави XII, тј. уређена члановима 252–260. Законика о кривичном поступку („Службени гласник РС”, број 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014).

¹¹ Члан 253. Законика о кривичном поступку.

лица које послује са субјектом ревизије, нанета штета јавној имовини. Таква одредба требало би да буде садржана и у прописима других органа којима је уређена њихова делатност нпр. Пореске управе, Управе царина и других, Управе за јавне набавке и других релевантних институција.

Имовинскоправни захтев се расправља у кривичном поступку, уколико се тиме не одуговлачи кривични поступак. Међутим, како је код неких дела постојање штете неопходно за утврђивање елемената бића кривичног дела (нпр. злоупотреба у вези са јавном набавком) извесно је да је већ приликом сачињавања оптужног акта позната висина причињене штете. У поступку утврђивања њене висине од великог је значаја сарадња са органима који су надлежни за њено утврђивање, као и са финансијским форензичарима када су у питању кривична дела која су у надлежности специјалних одељења за борбу против корупције, а која су успостављена при Вишим тужилаштвима у Београду, Новом Саду, Нишу и Краљеву.

Уколико су извршењем кривичног дела оштећена физичка лица или уколико настанак штете није елемент бића кривичног дела, подносилац имовинскоправног захтева има право да означи свој захтев и да поднесе релевантне доказе. Уколико је услед кривичног дела оштећена јавна својина, орган који је законом или другим прописом овлашћен да се стара о заштити те својине може у поступку учествовати у складу са овлашћењима која има на основу закона или другог прописа. У тим ситуацијама доказе о наступању штете за јавну својину прикупљају надлежни органи: Пореска управа, Управа царина, Државна ревизорска институција, Комисија за хартије од вредности, Управа за јавне набавке у зависности од природе неправилности која указује на постојање кривичног дела. Управо је из тих разлога битно успостављање тзв. службеника за везу у надлежним органима. Та лица би у случају да није достављен релевантан доказ који указује на постојање штете требало да достављају све доказе који касније могу бити од утицаја на досуђивање имовинскоправних захтева уколико се ради о јавним приходима и другој јавној имовини у складу са релевантним прописима.

Благовремено обавештавање надлежног подносиоца имовинскоправног захтева је од великог значаја, с обзиром да се он подноси органу поступка најкасније до завршетка главног претреса пред првостепеним судом. Суд није надлежан за обавештавање о евентуалној могућности остваривања имовинскоправног захтева. Он позива овлашћено лице да се изјасни да ли остаје код захтева једино уколико после подношења, а пре завршетка главног претреса, имовинскоправни захтев пређе на друго лице. Уколико се уредно позвано лице не одазове позиву, сматра се да је одустало од имовинскоправног захтева.¹²

У случају да у току кривичног поступка у складу са роковима прописаним Законом није истакнут имовинскоправни захтев оштећеног лица, тужилац може уколико

¹² Члан 255. Законика о кривичном поступку.

расположиви докази указују да је извршењем кривичног дела стечена противправна имовинска корист предложити да надлежни суд након изрицања кривичне санкције извршиоцу дела изрекне и меру одузимања имовинске користи стечене кривичним делом.

2.3. Одузимање имовине проистекле из извршења кривичног дела

Према Закону о одузимању имовине проистекле из извршења кривичног дела („Службени гласник Републике Србије”, број 32/2013 и 94/2016) примена наведене мере је могућа једино код кривичних дела која се према члановима којима су дефинисана у Кривичном законнику таксативно наводе у Закону о одузимању имовине проистекле из извршења кривичног дела. Код неких од тих дела мора да буде остварен посебан услов за примену мере одузимања имовине проистекле из извршења кривичног дела. Он се огледа у висини стечене имовинске користи. Међутим, Закон у одређеним деловима није усклађен са изменама и допунама Кривичног законика, тако да се у њему наводе и нека кривична дела која више нису прописана наведеним законом.

Према одредбама Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела он се примењује на кривично дело закључење рестриктивног споразума које је прописано чланом 229. став 2. и 3. Кривичног законика. Међутим, наведени члан не садржи став 3, а ставом 2. је прописан факултативни основ за ослобођење од казне. Исто тако, Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела се примењује на кривично дело давање мита у обављању привредне делатности, а које је прописано чланом 231. у односу на ставове 2–4. Кривичног законика, иако је ставом 2. прописан факултативни основ за ослобођење од казне, ставом 3. обавезна примена мере безбедности одузимање предмета, а став 4. наведеног члана није прописан наведеним Закоником. Осим тога, чланом 2. Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела је предвиђено да се његове одредбе примењују и на кривично дело недозвољена производња, а које је прописано чланом 234. став 3. Кривичног законика. Међутим, тим ставом је прописана обавезна примена мере безбедности одузимање предмета. Исто тако, Закон се примењује на члан 234а став 3. Кривичног законика, а који више није садржан у наведеном Законнику. Поред тога, Закон се примењује и на кривично дело онемогућавање вршења контроле из члана 237. Кривичног законика иако се његовим извршењем не мора прибавити никакав предмет или стећи противправна имовинска корист. Међутим, Закон се не примењује у односу на два веома озбиљна кривична дела (иако би требало да буде усклађен са последњим новелама из 2016. године): злоупотребу у вези са јавном набавком из члана 228. Кривичног законика и злоупотребу у поступку приватизације из члана 228а Кривичног законика. Због тога је у наредном периоду неопходно извршити темељну ревизију његових одредаби.

Чланом 2. Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела је прописано да се одредбе Закона примењују у односу на следећа кривична дела:

- Организовани криминал;*
 - Тешко убиство (уколико је његовим извршењем стечена противправна имовинска корист која превазилази износ од милион и пет стотина хиљада динара);*
 - Отмица (уколико је извршењем кривичног дела прибављена имовинска корист која превазилази износ од милион и пет стотина хиљада динара);*
 - Приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију (уколико вредност предмета или прибављене имовинске користи прелази износ од милион и пет стотина хиљада динара).*
-

Кривична дела из групе кривичних дела против интелектуалне својине

- Уколико неко лице изврши кривично дело **неовлашћено искоришћавање ауторског дела или предмета сродног права или предмет сродног права** тако што неовлашћено објави, сними, умножи или на други начин јавно саопшти у целини или делимично ауторско дело, интерпретацију, фонограм, видеограм, емисију, рачунарски програм или базу података у намери да за себе или друго лице прибави имовинску корист. Осим тога, потребно је да вредност предмета или противправне имовинске користи прелази износ од милион и пет стотина хиљада динара.
- Услов за изрицање мере постоји и уколико неко лице стави у промет или у намери стављања у промет држи неовлашћено умножене или неовлашћено стављене у промет примерке ауторског дела, интерпретације, фонограма, видеограма, емисије, рачунарског програма или базе података, а у намери прибављања имовинске користи за себе или друго лице. Осим тога, потребно је да предмет кривичног дела или противправна имовинска корист прелази износ од милион и пет стотина хиљада динара.
- **У оба случаја је неопходно да је имовинска корист заиста прибављена.**
- Уколико је извршењем **кривичног дела повреда проналазачког права** прибављена имовинска корист или је проузрокована штета у износу који прелази милион динара.
- Уколико неко лице изврши **кривично дело неовлашћено коришћење туђег дизајна**, тако што на свом производу у промету неовлашћено употреби у целиности или делимично туђи пријављени односно заштићени дизајн производа. Осим тога, неопходно је да вредност предмета кривичног дела или противправне имовинске користи прелази износ од милион и пет стотина динара.
- Уколико неко лице неовлашћено објави или на други начин учини доступним јавности предмет пријаве туђег дизајна пре него што је објављен на начин утврђен законом. Осим тога, потребно је да предмет кривичног дела или прибављена имовинска корист прелази износ од милион и пет стотина хиљада динара.
- **Иако стицање противправне имовинске користи није конститутивно обележје бића кривичног дела, за примену мере одузимања имовине проистекле из извршења кривичног дела потребно је да је таква имовина и прибављена његовим извршењем.**

Кривична дела против имовине

- Уколико је **кривично дело крађа** извршено од стране организоване криминалне групе и уколико вредност украдених ствари прелази износ од милион и пет стотина хиљада динара.
- Уколико вредност ствари украдених извршењем кривичног дела **разбојничка крађа** прелази износ од милион и пет стотина хиљада динара или уколико је кривично дело разбојничка крађа извршено од стране групе или је неком лицу услед извршења дела нанета тешка телесна повреда.
- Уколико је **крађа** извршена од стране лица које је при себи имало какво оружје или опасно оруђе ради напада или одбране.
- Уколико вредност украдених ствари прелази износ од милион и пет стотина хиљада динара.
- Уколико је кривично дело **тешка крађа** извршено од стране групе или је неком лицу са умишљајем нанесена тешка телесна повреда.
- Уколико је кривично дело **разбојништво** извршено од стране групе, или је неком лицу са умишљајем нанесена тешка телесна повреда или ако вредност одузетих ствари прелази износ од милион и пет стотина хиљада динара.
- Уколико је услед извршења кривичног дела **превара** прибављена имовинска корист или је нанета штета у износу који прелази милион и пет стотина хиљада динара.
- Уколико је услед извршења кривичног дела **превара** прибављена имовинска корист или је нанета штета у износу који прелази милион и пет стотина хиљада динара.
- Уколико је услед извршења кривичног дела **договарање исхода такмичења** прибављена имовинска корист у износу који прелази милион и пет стотина хиљада динара.
- Уколико неко извршењем кривичног дела **изнуда** прибави имовинску корист у износу преко милион и пет стотина хиљада динара или уколико се неко лице бави вршењем кривичног дела изнуда или је дело извршено од стране групе.
- Уколико је извршењем кривичног дела **зеленаштво** прибављена имовинска корист у износу преко милион и пет стотина хиљада динара или је дело извршено од стране организоване криминалне групе.

Кривична дела против привреде

- Уколико је извршењем кривичног дела **превара у обављању привредне делатности** прибављена имовинска корист или је нанета штета која прелази износ од милион и пет стотина хиљада динара.
- Уколико је извршењем кривичног дела **проневера у обављању привредне делатности** прибављена имовинска корист у износу који прелази четири стотине педесет хиљада динара.
- Уколико код кривичног дела **пореска утаја** износ обавезе чије се плаћање избегава прелази седам милиона и пет стотина хиљада динара.
- Уколико код кривичног дела **неуплаћивање пореза по одбитку** износ обрачунатог а неуплаћеног пореза, односно доприноса прелази милион и пет стотина хиљада динара.
- Кривично **дело злоупотреба положаја одговорног лица**.
- Уколико је извршењем кривичних дела **давање мита и примање мита** у привредном пословању прибављена противправна имовинска корист која прелази износ од милион и пет стотина хиљада динара.
- Уколико је извршењем кривичног дела **оштећење повериоца** проузрокована штета великих размера или уколико је према оштећеном услед извршења дела дошло до покретања поступка принудног поравнања или стечаја. Осим тога, потребно је да је услед извршења кривичног дела прибављена имовинска корист у износу преко милион и пет стотина хиљада динара.
- Уколико је извршењем кривичног дела **недозвољена трговина** прибављена противправна имовинска корист у износу преко милион и пет стотина хиљада динара.
- Уколико је извршењем кривичног дела **недозвољена трговина** прибављена противправна имовинска корист у износу преко милион и пет стотина хиљада динара.
- Уколико је извршењем кривичног дела **кријумчарење** прибављена противправна имовинска корист у износу преко милион и пет стотина хиљада динара.
- Уколико је кривично дело **фалсификовање и злоупотреба платних картица** извршено неовлашћеном употребом туђе картице или поверљивих података који јединствено уређују ту картицу у платном промету. Осим тога, потребно је да вредност прибављених предмета или противправне имовинске користи прелази милион и пет стотина хиљада динара.
- Уколико је извршењем кривичног дела **онемогућавање вршења контроле** прибављена имовинска корист у износу преко милион и пет стотина хиљада динара.

Кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога:

- Уколико неко лице неовлашћено производи, прерађује, продаје или нуди на продају или уколико ради продаје купује, држи или преноси или уколико посредује у продаји или куповини или на други начин неовлашћено ставља у промет супстанце или препарате који су проглашени за опојне дроге;
 - Уколико неко лице неовлашћено узгаја мак или психоактивну конопљу или друге биљке из којих се добија опојна дрога или које саме садрже опојну дрогу или
 - Уколико је кривично дело извршено од стране групе или је учинилац дела организовао мрежу препродаваца или посредника.
-

Кривична дела против јавног реда и мира

- Уколико је предмет извршења кривичног дела **недозвољена производња, држање, ношење и промет оружја и експлозивног материјала**, већа количина оружја, муниције или средстава или је у питању оружје или друга средства велике разорне моћи или се дело врши противно правилима међународног права. Осим тога, потребно је да вредност предмета дела или имовинске користи прибављене његовим извршењем прелази милион и пет стотина хиљада динара.
- Уколико неко лице приликом извршења кривичног дела **недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи** прибави себи или другом лицу неку корист омогућавајући другоме **недозвољен прелаз границе Србије или недозвољен боравак или транзит кроз Србију**. Осим тога, потребно је да вредност прибављене имовинске користи прелази износ од милион и пет стотина хиљада динара.
- Уколико је дело **недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи** извршено од стране групе, злоупотребом службеног положаја или на начин којим се угрожава живот или здравље лица чији се недозвољени прелаз границе Србије, боравак или транзит омогућава или је кријумчарен већи број лица. Осим тога, потребно је да је извршењем дела прибављена противправна имовинска корист у износу преко милион и пет стотина хиљада динара.

Кривична дела против службене дужности

- Уколико је извршилац кривичног дела **злоупотреба службеног положаја** његовим извршењем прибавио себи или другом физичком или правном лицу противправну имовинску корист у износу преко милион и пет стотина хиљада динара.
- Уколико је извршилац кривичног дела **превара у служби** његовим извршењем прибавио себи или другом лицу противправну имовинску корист у износу преко милион и пет стотина хиљада динара.
- Уколико је извршилац кривичног дела **проневера** себи или другом лицу прибавио противправну имовинску корист у износу преко милион и пет стотина хиљада динара.
- Уколико је неко лице извршило кривично дело **трговина утицајем** користећи свој службени или друштвени положај или стварни или претпостављени утицај како би посредовало у извршењу службене радње која не би смела да се изврши или да се не изврши службена радња која би се морала извршити, а ако је за то посредовање захтеван или примљен поклон или каква друга корист. Осим тога, потребно је да је извршењем дела прибављена имовинска корист у износу преко милион и пет стотина хиљада динара.
- Уколико је извршилац кривичног дела **примање мита** службено лице које непосредно или посредно захтева или прими поклон или неку корист или које прими обећање поклона или друге користи за себе или друго лице како би у оквиру свог службеног овлашћења или у вези са својим службеним овлашћењем извршило службену радњу коју не би смело да изврши или да не би извршило службену радњу коју би морало да изврши. Осим тога, потребно је да вредност имовинске користи прибављене извршењем дела прелази износ од милион и пет стотина хиљада динара.
- Уколико мито прими службено лице како би спречило откривање кривичног дела, покретање или вођење кривичног поступка, изрицање или извршење службене санкције према извршиоцу кривичног дела примање мита. Осим тога, потребно је да је извршењем дела прибављена имовинска корист у износу преко милион и пет стотина хиљада динара.
- Уколико је извршилац кривичног дела **примање мита** страном службено лице. Осим тога, потребно је да је извршењем дела прибављена имовинска корист у износу преко милион и пет стотина хиљада динара.

- Уколико је извршилац кривичног дела **примање мита** одговорно лице у установи или другом субјекту који не обавља привредну делатност, а које предузме радњу извршења наведеног дела. Осим тога, потребно је да је извршењем дела прибављена имовинска корист у износу преко милион и пет стотина хиљада динара.
- Уколико је извршилац кривичног дела давање мита службеном или другом лицу учинио, понудио или обећао поклон или другу корист да службено лице у оквиру свог службеног овлашћења или у вези са својим службеним овлашћењем изврши службену радњу коју не би смело извршити или да не изврши службену радњу коју би морало извршити или уколико неко лице посредује при таквом подмићивању службеног лица. Осим тога, потребно је да је извршењем дела прибављена имовинска корист у износу преко милион и пет стотина хиљада динара.
- Уколико је мито дато, понуђено или обећано страном службеном лицу. Осим тога, потребно је да је извршењем дела прибављена имовинска корист у износу преко милион и пет стотина хиљада динара.
- Уколико је мито дато, понуђено, обећано одговорном лицу у установи или другом субјекту који не обавља привреду делатност. Осим тога, потребно је да је извршењем дела прибављена имовинска корист у износу преко милион и пет стотина хиљада динара.

Кривична дела против човечности и других добара заштићених међународним правом

- Уколико неко лице изврши кривично дело **ратни злочин против цивилног становништва** кршећи правила међународног права за време рата, оружаног сукоба ии окупације и том приликом нареди да се изврши напад на цивилно становништво, насеље, поједина цивилна лица онеспособљена за борбу или на припаднике или објекте хуманитарних организација или мировних мисија, напад без избора циља којима се погађа цивилно становништво и цивилни објекти који су под посебном заштитом међународног права, напад на војне циљеве за који се знало да ће проузроковати страдање цивилног становништва или наношење штете цивилним објектима које је у очигледној несразмери са очекиваним војним учинком, да се према цивилном становништву врше телесне повреде, мучења, нечовечна поступања, биолошки, медицински или други научни експерименти, присилна стерилизација, узимање ткива или органа ради трансплантације или да се врше друге радње којима се нарушава здравље или превођење у другу веру, присиљавање на трудноћу, проституцију или силовања, примењивање мера застрашивања и терора, узимање талаца, колективно кажњавање, противправна лишавања слободе и застрашивања и терора, узимање талаца, колективно кажњавање, противправна лишавања слободе и затварања, лишавања права на правилно и непристрасно суђење, проглашење права и радњи држављана непријатељске стране
- забрањеним, суспендованим или недопуштеним у судском поступку, присиљавање на службу у оружаним снагама непријатељске силе или у њеној обавештајној служби или администрацији, присиљавање на службу у оружаним снагама лица млађег од осамнаест година, присиљавање на принудни рад, изгладњивање становништва, противправно одузимање, присвајање или уништавање имовине у великим размерама које није оправдано војним потребама, узимање противправне и несразмерно велике контрибуције и реквизиције, смањење вредности домаћег новца или противправно издвајање новца. Уколико је извршењем кривичног дела прибављена противправна имовинска корист у износу преко милион и пет стотина хиљада динара.
- Кривично дело **недозвољена производња, промет и држање оружја чија је употреба забрањена**. Осим тога, потребно је да вредност предмета дела или имовинске користи стечене његовим извршењем прелази износ од милион и пет стотина хиљада динара.
- Уколико је кривично дело **противправно убијање и рањавање непријатеља** извршено на свиреп начин, из користољубља или уколико је убијено више лица. Осим тога, потребно је да је извршењем кривичног дела прибављена противправна имовинска корист у износу преко милион и пет стотина хиљада динара.

- Уколико вредност одузетих ствари извршењем кривичног дела **противправно одузимање ствари** од убијених прелази износ од милион и пет стотина хиљада динара.
- Уколико је извршено кривично дело **трговина људима**.
- Уколико је извршено кривично дело **трговина малолетним лицима ради својења**.
- Уколико је извршено кривично дело **заснивање ропског односа и превоз лица у ропском односу**. Осим тога, потребно је да је извршењем кривичног дела прибављена противправна имовинска корист у износу преко милион и пет стотина хиљада динара.
- Уколико је извршено кривично дело **финансирање тероризма**. Осим тога, потребно је да је извршењем кривичног дела стечена имовинска корист у износу преко милион и пет стотина хиљада динара.

Према члану 16а Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, када полиција подноси јавном тужиоцу кривичну пријаву за неко дело из члана 2. наведеног закона, дужна је да достави и податке о имовини осумњиченог и трећег лица који су прикупљени у току предистражног поступка. Међутим, закон занемарује чињеницу да кривичне пријаве надлежном тужиоцу могу поднети и други државни органи и институције које у поступку контроле законитости пословања одређеног правног субјекта утврде постојање одређеног кривичног дела (нпр. Пореска управа, Буџетска инспекција, Врховна ревизорска институција, Управа царина итд.). Због тога би наведеном одредбом Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела требало прописати исту обавезу и за те органе и институције.

Према Закону о одузимању имовине проистекле из кривичног дела органи надлежни за откривање, одузимање и управљање имовином проистеклом из кривичног дела су: јавни тужилац, суд, организациона јединица Министарства унутрашњих послова надлежна за финансијску истрагу и Дирекција за управљање одузетом имовином.¹³

Како се финансијска истрага покреће против власника одређене имовине када постоје основи сумње да то лице поседује знатну имовину проистеклу из кривичног дела, и наведени државни органи и институције (осим полиције) би требало да доставе све расположиве доказе и информације о постојању такве имовине уз достављање кривичне пријаве надлежном јавном тужилаштву. Међутим, постојање службе финансијске форензике, службеника за везу и могућност формирања ударних група требало би да утиче на квалитет и ефикасност финансијске истраге. Финансијска истрага се покреће наредбом јавног тужиоца, па у складу са тим јединица за финансијске истраге прикупља доказе или по службеној дужности или

¹³ Члан 5. став 1. Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела.

на његов захтев.¹⁴ Због тога је од изузетног значаја да јавни тужилац већ приликом пријема кривичне пријаве поседује и информације о постојању такве имовине. То је један од основних услова за ефикасност финансијске истраге, која се мора спроводити истовремено са истрагом за конкретно кривично дело. У складу са Законом о одузимању имовине проистекле из извршења кривичног дела, јавни тужилац може да нареди банкарској или другој финансијској организацији да Јединици за финансијске истраге достави податке о стању пословних и личних рачуна и сефова власника. Осим тога, он може наредити и Јединици да врши аутоматску обраду података о стању пословних и личних рачуна и сефова власника. То овлашћење тужиоца представља уједно и обавезу за остале институције.¹⁵ У циљу откривања имовине проистекле из кривичног дела, јавни тужилац може да сарађује и са службеницима за везу неких других органа и институција у складу са Законом о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције, без обзира да ли се или не ради о органу који је доставио кривичну пријаву или га је обавестио о постојању имовине значајне вредности за коју се сумња да је проистекла из извршења кривичног дела. Исто тако, уколико се ради о органу или институцији за које није прописана обавеза у складу са чланом 20. став 1. наведеног Закона да одреде службеника за везу, јавни тужилац може да захтева да се у тој институцији одреди такво лице. Осим тога, он у складу са чланом 21–23. Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције може да захтева да се одређено лице из релевантног органа или институције упуту у тужилаштво у циљу рада у тзв. ударној групи. Наравно, све то зависи искључиво од његове процене, а на основу података који су му достављени од стране подносилаца кривичне пријаве.

Како је у складу са Законом о одузимању имовине проистекле из кривичног дела могуће и привремено одузимање имовине, потребно је водити рачуна приликом доношења одлуке о одузимању како о њеној висини, тако и о начину чувања, јер се она враћа власнику уколико се не докаже њена повезаност са одређеним кривичним делима. Како је у захтеву за одузимање имовине потребно означити њену вредност, неопходно је да јавни тужилац прибави што поузданије податке о њеној вредности. Међутим, иако је законодавац настојао да увођењем службе финансијске форензике и службеника за везу смањи трошкове кривичног поступка, као и трошкове поступка за одузимање имовине проистекле из кривичног дела, у неким случајевима ће ипак бити потребно ангажовање лица која поседују посебна знања неопходна за процену вредности одузете имовине. Нпр. то ће бити случај код неких уметничких дела. Осим тога, приликом одузимања имовине је потребно посебно водити рачуна о раздвајању законито и незаконито стечених прихода, што је некада прилично захтеван задатак. У поступку за одузимање имовине проистекле из кривичног дела, могуће је доставити и захтев против правног следбеника, као и против трећег лица. Захтев против правног следбеника би требало да садржи и

¹⁴ Члан 19.

¹⁵ Члан 22.

доказе да је правни следбеник наследио имовину проистеклу из кривичног дела, а захтев против трећег лица и доказе да је имовина проистекла из кривичног дела пренета у циљу осујећења одузимања.¹⁶

Према Закону о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, под имовином се сматра добро сваке врсте у Републици Србији или иностранству, материјално или нематеријално, покретно или непокретно, процењиво или непроцењиво велике вредности, удели у правном лицу и исправе у било којој форми којима се доказује право или интерес у односу на такво добро. Имовином се сматра и приход или друга корист остварена непосредно или посредно из кривичног дела, као и добро у које је она претворена или са којим је помешана. Имовином проистеклом из кривичног дела сматра се имовина власника која је у очигледној несразмери са његовим законитим приходима.¹⁷ Имајући у виду наведено, може се закључити да је од кључне важности за утврђивање и доказивања постојања имовине проистекле од кривичног дела успостављање адекватне сарадње тужилаштва и релевантних органа и институција. Тако нпр. податке о законито стеченим приходима надлежном тужилаштву може да достави Пореска управа, док податке о промету на рачунима одређеног физичког лица може да достави банка у којој то лице има отворен текући рачун.

2.3.1. Однос мере одузимања имовине проистекле из кривичног дела и имовинскоправног захтева оштећеног

У случају да је правноснажном пресудом донета одлука о имовинскоправном захтеву оштећеног, суд у решењу о трајном одузимању имовине тај износ излучује из одузете имовине. Уколико таква одлука није донета, суд може решењем излучити део имовине ради намирања имовинскоправног захтева. Решењем којим одлучује о одузимању имовине проистекле из кривичног дела суд може да одлучи о имовинскоправном захтеву оштећеног чије је постојање утврђено правноснажном пресудом.¹⁸

3. Коришћења *online* база података у току спровођења истраге

Од великог значаја за спровођење истраге јесте и коришћење базе података, а која се налази на веб страницама појединих институција. Тако се на веб страници Агенције за привредне регистре налази регистар привредних друштава и предузетника. За улазак у базу неопходно је знати матични број или пословно име привредног друштва. Уношењем једног од захтеваних података може се приступити бази у којој се налазе подаци о врсти субјекта (нпр. друштво са ограниченом

¹⁶ Члан 38.

¹⁷ Члан 3. став. 1. тачка 1).

¹⁸ Члан 45.

одговорношћу), матичном броју правног лица, потпуном пословном имену и статусу (нпр. активно привредно друштво или привредно друштво брисано из регистра). Путем детаљније претраге може се доћи до допунских података, као што су: место, улица и број у којој се налази, датум оснивања, евентуално датум брисања из регистра и порески идентификациони број. Код сваког привредног субјекта избором посебне опције могуће је доћи до податка о адресама на којима се налазе његови огранци, пословних података о времену трајања нпр. ограничено или неограничено, шифри делатности, као и о осталим идентификационим подацима, као што су ПИО број, бројеви текућег рачуна, контакт подаци (број телефона, веб страница, *e-mail*). Осим тога, могуће је доћи и до података о законском заступнику, који може бити и ликвидациони управник у зависности од тренутног статуса привредног субјекта. Такође, могуће је доћи и до података о осталим заступницима, података о надзорном и управном одбору, прокуристима, података о основном капиталу, како уписаном тако и уплаћеном. Осим тога, путем електронског приступа бази података могуће је извршити увид у финансијске извештаје, евентуалне забележбе (нпр. да је правно лице у поступку ликвидације или стечаја). Могуће је сазнати и да ли је неко лице евентуално поднело пријаву за оснивање правног субјекта. Међутим, за то је неопходно знати да ли се ради о домаћем или страном правном лицу, као и матични број или назив тог правног лица, а обавезни елементи за претрагу јесу и подаци о временском оквиру у којем је поднета пријава. На исти начин се врши и претрага предузетника, јавних предузећа, задруга, задружних савеза, удружења, страних удружења, друштava и савеза у области спорта, задужбина и фондација, представништava страних задужбина и фондација, комора. Претрага се врши избором регистра и уносом матичног броја субјекта или пословног имена или дела пословног имена субјекта (уз обавезан унос најмање три позната карактера). Осим тога, претрага се може извршити и по имену и презимену предузетника. У претрази удружења, може се доћи и до података о представништвима страних удружења. Исто важи и за представништва страних задужбина и фондација.

Откривање таквих података може бити од значаја за анализу токова новца. Често се оснивање привредних субјеката врши у циљу прања новца. Велика промена у висини капитала тих предузећа такође може да указује на незаконито стицање прихода од стране физичких лица.

На основу података доступних у јавним регистрима Народне банке Србије могуће је доћи до података о текућем рачуну правних лица и привредних субјеката. Међутим, за добијање података о томе потребно је унети матични број или порески идентификациони број или назив правног лица или привредног субјекта за који се траже неопходни подаци. Уносом једног од наведених параметара може се доћи до података о броју рачуна одређеног правног лица или предузетника, података о матичном броју, пореском броју или датуму отварања рачуна. Прва три броја рачуна одређују у чијој банци је отворен рачун правног лица или привредног субјекта. У електронској бази се види и да ли је рачун у блокади по основу принудне наплате

или је укључен и несметано функционише. Прва три броја у рачуну су јединствени идентификациони број пружалаца платних услуга или банака и они су садржани у Одлуци о одређивању јединствених идентификационих бројева пружалаца платних услуга.¹⁹ На тај начин се долази до података у којој банци је отворен текући рачун правног или физичког лица. Када су у питању подаци Народне банке Србије који су доступни у електронској форми, они су доступни искључиво за правна лица. Међутим, подаци о физичким лицима, власницима одређених рачуна нису јавно доступни. Њих је могуће сазнати једино путем обраћања конкретној банци, уколико је познато у којој банци одређено лице има отворен рачун или рачуне. Међутим, на основу бројева рачуна могуће је доћи до сазнања о којој се банци ради. Као што је већ наведено, идентификациони број пружаоца услуге или банке из Одлуке о одређивању јединствених идентификационих бројева пружалаца услуга упућује на конкретну банку. Нпр. уколико су у рачуну неког лица прве три цифре 205, онда се ради о Комерцијалној банци. Када је у питању катастар непокретности, подаци су такође доступни у електронској форми, али је њима могућ приступ једино на основу адресе или података о општини у којој се налази одређена непокретност. Када је у питању Дирекција за имовину, у њој се једино налазе регистри непокретности у јавној својини.

На основу података Централног регистра за хартије од вредности могу се сазнати подаци о активним финансијским инструментима према издаваоцу, затим подаци о понудама за преузимање акција који су у току, подаци о успешно завршеним понудама за преузимање акција, мишљења Комисије за хартије од вредности у вези са понудама за преузимање акција, као и понуде у току за преузимање сопствених акција и успешно завршене понуде за преузимање сопствених акција.

4. Нека питања у вези са кривичним делом прање новца

Кривично дело прање новца постоји уколико неко лице изврши конверзију или пренос имовине, са знањем да та имовина потиче од криминалне делатности, у намери да се прикрије или лажно прикаже незаконито порекло имовине, или прикрије или лажно прикажу чињенице о имовини са знањем да та имовина потиче од криминалне делатности, или стекне, држи или користи имовину са знањем, у тренутку пријема, да та имовина потиче од криминалне делатности.²⁰ Дакле, дело постоји уколико неко лице новац и другу имовинску корист стечену криминалном делатношћу ставља у легалне финансијске токове и на тај начин ствара привид легалности.²¹ Такви поступци отежавају откривање имовине стечене извршењем

¹⁹ Текст Одлуке се налази на страници:
https://www.nbs.rs/internet/latinica/20/plp/pu_jedinstveni_id_brojevi.pdf

²⁰ Члан 245. Кривичног законика.

²¹ З. Стојановић *et al*, Приручник за сузбијање привредног криминалитета и корупције, Министарство правде САД, Канцеларија за међународну помоћ, усавршавање и правосудну обуку у правосудју, Мисија ОЕБС у Србији, Београд, 2017. стр. 127.

кривичног дела, а самим тим и њено одузимање. Након последњих новела Кривичног законика из 2016. године кривично дело прање новца постоји уколико неко лице изврши конверзију или пренос имовине, са знањем да та имовина проистиче из криминалне делатности. Раније је за постојање тог дела било потребно да постоји пресуда за предикатно кривично дело, тј. за кривично дело које претходи извршењу дела прање новца. Сада то није неопходно, што олакшава поступак одузимања имовине стечене извршењем кривичног дела. Међутим, може се поставити питање на који начин одређено лице може да сазна да се ради о имовини која потиче из криминалне делатности, тј. да ли је то неки формални тренутак нпр. покретање поступка за привремено одузимање имовинске користи проистекле из конкретног кривичног дела када такође није потребно да је лице правноснажно осуђено за одређено дело или се узима у обзир закључак одређеног лица на основу његових властитих способности и околности из којих је могло да закључи да се ради о имовини која проистиче из одређених криминалних активности.

Имајући у виду да је законски опис кривичног дела прање новца измењен пре свега због олакшавања одузимања и доказивања незаконитог порекла имовине стечене извршењем кривичног дела, требало би да се као тренутак сазнања сматра тренутак када на основу околности конкретног случаја и својих способности одређено лице може сазнати да је имовина чију конверзију или пренос врши проистекла из извршења кривичног дела. Међутим, вероватно ће тај тренутак у наредном периоду бити дефинисан ставом судске праксе или мишљењем Врховног касационог суда.

Самим тим што је предвиђено обавезно одузимање новца и имовине који представљају предмет извршења кривичног дела прање новца, наведена мера се на неки начин може сматрати и мером одузимања имовине стечене извршењем кривичног дела.

С обзиром да законодавац користи реч „криминална делатност”, а која се разликује од појма кривично дело, није неопходно за утврђивање постојања кривичног дела прање новца да је донета правноснажна пресуда за предикатно кривично дело. Међутим, поставља се питање шта ће се десити у ситуацијама уколико се не докаже да је извршилац предикатног кривичног дела крив за дело за које је опружен у кривичном поступку, а неко друго лице је осуђено за кривично дело прање новца у вези са имовином која потиче из тог кривичног дела. Претпоставља се да се имовина која је одузета као предмет извршења кривичног дела прање новца у тим ситуацијама враћа, као и имовина која је одузета привремено у поступку за одузимање имовине проистекле из кривичног дела. Због тога је предмет који је одузет извршиоцу кривичног дела прање новца неопходно чувати до окончања поступка за предикатно кривично дело.

То би требало да представља посебан случај одузимања предмета, тј. новца и имовине, с обзиром да је неизвесно да ли ће извршилац предикатног кривичног дела бити правноснажно осуђен за то дело, а ради се о његовом новцу или имовини. Због тога би Кривичним закоником требало прописати начин поступања са предметима одузетим извршиоцу кривичног дела прање новца.

5. Додатне напомене

Према Закону о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције, Служба финансијске форензике је надлежна да помаже јавном тужиоцу у анализи токова новца и финансијских трансакција у циљу кривичног гоњења.²² Имајући у виду да би лице које обавља послове финансијске форензике у тужилаштву требало да поседује посебна знања из области финансија, рачуноводства, ревизије, банкарског, берзанског и привредног пословања, од тог лица се очекује и да допринесе проналажењу и утврђивању имовине за коју постоји основана сумња да је стечена извршењем кривичног дела или је проистекла из његовог извршења.²³

Осим тога, велики значај за достављање информација које се односе на утврђивање постојања имовине и њеног порекла могу имати и органи који су задужени за сарадњу.

Институције које су у обавези да одреде службеника за везу у складу са чланом 20. Закона о организацији и надлежности држаних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције:

- *Пореска управа;*
 - *Пореска полиција;*
 - *Управа царина;*
 - *Народна банка Србије;*
 - *Агенција за привредне регистре;*
 - *Централни регистар за хартије од вредности;*
 - *Агенција за приватизацију;*
 - *Државна ревизорска институција;*
 - *Катастар непокретности;*
 - *Агенција за борбу против корупције;*
 - *Фонд за пензијско и инвалидско осигурање, и*
 - *Дирекција за имовину.*
-

За наведене институције је предвиђена обавеза да одреде најмање једног службеника за везу ради остваривања сарадње и ефикаснијег достављања података

²² Члан 19.

²³ *Ibid.*

тих органа и организација Тужилаштву за организовани криминал или специјалним одељењима виших јавних тужилаштава надлежних за борбу против корупције. Међутим, посебан проблем може да представља ограничена примена одредби Закона. Код неких кривичних дела се Закон не примењује, иако и та кривична дела могу имати за последицу стицање противправне имовинске користи. То је нпр. случај са кривичним делима којима се нарушава интегритет тржишта капитала. Имајући у виду да наведена дела нису обухваћена Законом о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције, у тим случајевима није могуће да се ангажују финансијски форензичари. У тим, као и у другим сличним ситуацијама, тужилац може да захтева да надлежни орган одреди службеника за везу. Исто тако, то не представља препреку да јавни тужилац захтева да се и лица запослена у неким другим органима или институцијама које немају обавезе да одреде службенике за везу ангажују као чланови ударне групе у складу са Законом.

Законом о организацији и надлежности других органа у борби против организованог криминала, тероризма и корупције је прописано да се службеник за везу може одредити и од стране других институција. Међутим, у тим ситуацијама се може поставити питање ко може бити тај службеник за везу. Нпр. у јавном сектору то би могао да буде интерни ревизор, с обзиром да је његов задатак унапређење пословања субјекта у којем је успостављен, а у циљу отклањања неправилности у раду. Сама процена које лице би у тим институцијама могло бити службеник за везу зависи од природе информација или доказа које је неопходно прибавити посредством тих лица. Наравно, процена зависи од самог тужиоца, а у складу са Закоником о кривичном поступку сви органи којима се обрати јавно тужилаштво имају обавезу да сарађују са њим и да му благовремено доставе тражене доказе и информације.

Када су у питању ударне групе, оне такође могу бити образоване одлуком надлежног тужиоца. Међутим, неопходно је да се Упутством Републичког јавног тужилаштва унапреде питања која се односе на успостављање и рад тих ударних група. Тужилац би требало да има слободу процене у вези са образовањем те радне групе, али би му у томе у великој мери помогло постојање одређених смерница.²⁴

Финансијски форензичари су лица која су у складу са законом стално запослена у јавним тужилаштвима. Због тога за њихово поступање није потребно доношење посебних смерница или упутстава. Њихова овлашћења утврђују се актом о организацији и систематизацији радних места у тужилаштву.

Службеници за везу су ипак лица која нису запослена у јавном тужилаштву, већ се одређују од стране неких других органа. То су лица која су у складу са Законом одређена одлуком надлежног органа да сарађују са јавним тужилаштвом, како у циљу откривања и доказивања постојања кривичних дела, тако и откривања и доказивања имовине проистекле из њиховог извршења. Законом нису детаљније одређена њихова овлашћења, као ни фазе кривичног поступка у којима је неопходно њихово учешће. Исто тако, није уређен ни њихов статус у односу на традиционално поимање кривичнопроцесних субјеката.

Та лица би, уколико за тим постоји потреба, требало да буду присутна у току целог кривичног поступка. Како у фази истраге, тако и током главног претреса. Она би требало да достављају доказе релевантне за доношење правноснажне пресуде и одлуке о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, тј. да помажу јавном тужиоцу у току целог кривичног поступка у циљу квалитетнијег разумевања или евентуалне допуне доказа. Службеници за везу свакако боље познају прописе којима се уређује област пословања органа или институције у којој су запослени.

²⁴ Ударне групе се формирају од стране надлежних тужилаца у складу са чланом 21. Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције. Састав ударне групе је уређен чланом 23. наведеног Закона.

Милена Рашић

Судија Апелационог суда у Београду

ПРИВРЕМЕНО И ТРАЈНО ОДУЗИМАЊЕ ИМОВИНЕ ОД ТРЕЋЕГ ЛИЦА ПРЕМА ЗАКОНУ О ОДУЗИМАЊУ ИМОВИНЕ ПРОИСТЕКЛЕ ИЗ КРИВИЧНОГ ДЕЛА

1. Увод

Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела постоји релативно кратко у законодавству Републике Србије, практично од 1. марта 2009. године када је ступио на снагу првобитни текст Закона, који је од тада два пута мењан и то 15. априла 2013. године и 2. децембра 2016. године, очигледно у циљу ефикасније примене истог, али и услед „лутања” законодавца око уређивања појединих института и одредаба Закона које се тичу како материјално-правних, тако и процесних решења.¹

Све те измене праћене су озбиљним оспоравањима самог Закона са аспекта заштите људских права, имајући у виду одредбу члана 58. Устава Републике Србије којом је загарантовано право на имовину, као што је то загарантовано и многим међународно-правним документима, с обзиром да се применом наведеног Закона у великој мери ограничава право на имовину.

Стога је на судској пракси да се правилним, пре свега језичким, али свакако и циљним тумачењем одредаба Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела постигне његова сврха. Наведени Закон представља ефикасан инструмент у рукама државних органа у циљу сузбијања тешких кривичних дела: кривичних дела са елементима организованог криминала и кривичних дела корупције и тероризма, а у циљу законитог спровођења поступка и поштовања Уставном загарантованих права и слобода.

Према подацима добијеним од стране Апелационих судова Републике Србије већина поступака у вези са применом Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела спроведена је на подручју Вишег суда у Београду, односно Апелационог суда у Београду. Према службеној евиденцији Апелационог суда у Београду за период од 2010. до 2017. године у наведеном суду је било 126 предмета у којима је поступано по донетим решењима за привремено одузимање имовине.

¹ Првобитни Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела донет је 2008. године („Службени гласник РС”, број 97/2008), а ступио је на снагу 2009. године. Наведени закон је стављен ван снаге Законом о одузимању имовине проистекле из кривичног дела из 2013. године („Службени гласник РС”, број 32/2013), који је измењен и допуњен 2016. године Законом о изменама и допунама Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела („Службени гласник РС”, број 94/2016).

Од тога је 37 предмета у вези са кривичним делима из области организованог криминала, док је укупно 12 предмета донетих по жалбама на решења о трајном одузимању имовине, од чега се 9 предмета односи на кривична дела организованог криминала.

Анализом тих предмета уочено је да се у великом броју истих захтеви за привремено или трајно одузимање имовине односе како на окривљене као власнике од којих се тражи привремено или трајно одузимање имовине за коју постоји основана сумња да проистиче из кривичног дела, тако и на трећа лица. Управо у тим предметима где се захтева одузимање имовине од трећег лица присутне су бројне дилеме. Оне су проистекле из недоречености законских одредби, што отежава њихову примену, а самим тим и судски поступак.

2. Појам трећег лица и услови за привремено и трајно одузимање имовине проистекле из кривичног дела

Чланом 3. став 1 тачка 8 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела предвиђено је да се трећим лицем сматра физичко или правно лице на које је пренета имовина проистекла из кривичног дела.

Већ само дефинисање појма треће лице у пракси је изазвало дилему у смислу да ли се тумачењем наведеног члана сматра да имовина која је предмет одузимања од трећег лица мора бити најпре у власништву окривљеног, па потом неким правним послом пренета на треће лице или пак треће лице може директно постати власник те имовине, најчешће куповином непокретности, али новцем који је добило од окривљеног. Дакле, питање је да ли се и тада ради о пренетој имовини. Судска пракса је правилно заузела став да се у оба случаја ради о преносу имовине за коју постоји основана сумња да проистиче из кривичног дела и то од стране окривљеног на треће лице у смислу члана 3. став 1 тачка 8 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела.

Када се ради о доказивању чињенице да је у питању имовина проистекла из кривичног дела, а која је пренета на треће лице, тј. о питању на коме лежи терет доказивања треба поћи од члана 3. став 1 тачка 2 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела. Наведеном одредбом је предвиђено да се имовином проистеклом из кривичног дела сматра имовина власника (а власник је и треће лице) која је у очигледној несразмери са његовим законитим приходима.

У смислу наведене одредбе и имовина окривљеног и имовина трећег лица као власника да би била предмет привременог одузимања мора бити у очигледној несразмери са његовим законитим приходима, те у том смислу јавни тужилац мора доказати чињеницу да је вредност те имовине у очигледној несразмери

са законитим приходима, тј. имовина мора бити очигледно веће вредности (најмање двоструко) од укупних прихода власника.

Како се најчешће у пракси имовина преноси са окривљеног на његове најближе сроднике, онда се и ти приходи посматрају обједињено на основу података добијених током финансијске истраге од надлежних државних органа и званичних службених евиденција. Осим те чињенице у поступку привременог одузимања јавни тужилац мора доказати и да постоји вероватноћа да би касније одузимање имовине проистекле из кривичног дела било отежано или онемогућено, а у смислу одредбе члана 23. став 1 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела. Насупрот томе, на власнику, па и трећем лицу је да докаже да предметна имовина не проистиче из кривичног дела, тј. да су његови законити приходи такви да не постоји очигледна несразмера између укупних законитих прихода и имовине која је предмет одузимања.

Оно што се у пракси најчешће истиче од стране власника и окривљених и трећих лица је да су њихови укупни законити приходи већи од оних који произилазе из званичних евиденција државних органа Републике Србије (извештаји Фонда пензијско-инвалидског осигурања и извештаји Пореске управе). Истиче се да су приходи остварени радом у иностранству, радом у пољопривредним домаћинствима, изградњом и продајом стамбених објеката у својству суинвеститора и врло често се указује да новац потиче од позајмица пријатеља.

Када се ради о приходима оствареним радом у иностранству свакако да суд мора поћи од законског постулата да су једино релевантни законити приходи без обзира на то где су остварени. Стога је на власнику – трећем лицу које истиче да је имовину стекло радом у иностранству да пружи доказе о томе да је у питању законито стечен приход. Дакле, те чињенице би по природи ствари морале да се докажу релевантним писаним доказима издатим од стране надлежних органа у тој страни држави. Међутим, власници, окривљени и трећа лица у пракси често покушавају те чињенице да докажу предлагањем сведока на околности да су одређену суму новца зарадили у иностранству, као и да су тај новац преко сведока уносили у Републику Србију, и да на тај начин докажу да се не ради о имовини проистеклој из кривичног дела, а што судови у неким ситуацијама и прихватају.

Такође проблем за суд представља и проверавање навода власника, окривљених и трећих лица о висини и законитости прихода за које тврде да потичу од позајмица. На те околности најчешће се у изјављеним жалбама предлаже саслушање сведока. Због тога су жалбени судови у ситуацији да детаљно и исцрпно саслушавају велики број сведока како би поуздано утврдили истинитост тих тврдњи. При томе треба имати у виду да је у складу са Законом о одузимању имовине проистекле из кривичног дела у питању хитан поступак и да се у смислу члана 31. истог Закона рочиште одржава најкасније у року од 15 дана од дана подношења жалбе. Започето рочиште се по правилу довршава без прекида и одлагања. То је

у пракси врло тешко спровести јер је чланом 29. Закона прописана могућност да власник уз жалбу доставља и предлаже доказе о законитом пореклу привремено одузете имовине. Оценом исказа предложених сведока и самог власника – трећег лица, а у склопу других доказа, суд треба да утврди да ли се евентуално ради о симулованом правном послу или реално о зајму. На то може указати више чињеница, као нпр: да ли постоји писани уговор о зајму, каква је садржина истог, да ли је уговорен начин и време враћања позајмице, да ли је уговорена казнена камата у случају доцње, а нарочито да ли је уговорено адекватно обезбеђење дуга, као и да ли је било сведока приликом предаје новца. Осим тога, власник мора доказати, а суд мора утврдити и да сведок на кога се власник позива јесте био у могућности да тај новац обезбеди и преда му на зајам, те да утврди да ли се уопште према понашању једне и друге стране у том поверилачко-дужничком односу може утврдити да је то реално зајам.

Иначе, у пракси је оцењена као лоша сама концепција садашњег Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела након измене из 2016. године. Према тој концепцији првостепени суд одлуку доноси без рочишта и извођења доказа, само на основу документације приложене од стране јавног тужиоца и од стране власника у одговору, а да се тек пред другостепеним судом изводе докази и да се фактички тек тада утврђује чињенично стање и доноси одлука на коју нема право жалбе. Та одлука постаје правноснажна без давања могућности да се пред вишом инстанцом провери законитост оцене изведених доказа.

Проблем у пракси представља и начин на који је законодавац регулисао услове за привремено односно трајно одузимање имовине од трећих лица, тј. начин на који је уређено које чињенице јавни тужилац треба да доказује у поступку за привремено одузимање имовине, а које чињенице доказује у поступку за трајно одузимање имовине од трећег лица.

Када се анализирају одредбе Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела које се односе на привремено одузимање имовине и то пре свега одредба члана 23. која у ставу 1 предвиђа да јавни тужилац подноси захтев за привремено одузимање имовине када постоји вероватноћа да би касније одузимање имовине проистекле из кривичног дела било отежано или онемогућено, а у ставу 2 регулише шта захтев јавног тужиоца треба да садржи (податке о власнику, законски назив кривичног дела, означавање имовине коју треба одузети, доказе о имовини, околности из којих произилази основана сумња да имовина проистиче из кривичног дела и разлоге који оправдавају потребу за привременим одузимањем), произилази да код услова за привремено одузимање имовине Закон не прави разлику ко је власник имовине од кога се врши привремено одузимање (да ли је у питању окривљени, окривљени сарадник, оставилац, правни следбеник или треће лице).

Исти закључак произилази и из анализе одредбе члана 26. став 1 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела која регулише које податке садржи решење о привременом одузимању имовине. Наиме, истим чланом је предвиђено да решење о привременом одузимању имовине проистекле из кривичног дела садржи податке о власнику, законски назив кривичног дела, податке о врсти и вредности имовине која се одузима, околности из којих произилази основана сумња да имовина проистиче из кривичног дела, разлоге који оправдавају потребу за привременим одузимањем имовине, време на које се одузима и поуку о праву на приговор против решења.

На основу тога закључак би био да код привременог одузимања имовине јавни тужилац треба само да докаже у смислу члана 3. став 1 тачка 2 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела да се ради о имовини проистеклој из кривичног дела тј. да је имовина власника у очигледној несразмери са његовим законитим приходима, без обзира ко је власник имовине (што може бити и треће лице), као и да су испуњени услови из члана 25. Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела за доношење решења о привременом одузимању имовине, тј. да су испуњени услови предвиђени ставом 2 наведеног члана, да постоје основи сумње да је физичко или правно лице извршило кривично дело из члана 2. наведеног Закона, да постоје основи сумње да је имовина власника проистекла из кривичног дела, да вредност имовине прелази износ од 1.500.000,00 динара и да постоје разлози који оправдавају потребу за привременим одузимањем предвиђени чланом 23. став 1 истог Закона.

Дакле, уз испуњеност наведених услова предмет привременог одузимања имовине од трећег лица може бити имовина која је на треће лице пренета и добротним и теретним правним послом, јер законодавац у том делу Закона није направио никакву разлику.

Стога се може поставити питање: да ли је јавни тужилац дужан да докаже да је пренос имовине извршен у циљу осујећења одузимања када поднесе захтев за привремено одузимање имовине од трећег лица на које је имовина проистекла из кривичног дела пренета теретним правним послом, као што је то изричито наведено када се ради о трајном одузимању имовине у члану 38. став 3 и члану 43. став 3 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела?

На основу анализе чланова Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела који се односе на привремено одузимање, закључак би био да јавни тужилац у тој фази поступка нема обавезу да докаже да је пренос извршен у циљу осујећења одузимања. Међутим забуну стварају одредбе истог Закона које говоре о трајном одузимању имовине, које детаљније дефинишу сам појам преноса имовине на треће лице. Тако члан 38. став 3 предвиђа, између осталог, да захтев за трајно одузимање имовине против трећег лица садржи доказе да је имовина проистекла из кривичног

дела пренета у циљу осујећења одузимања, а члан 43. став 3 истог Закона предвиђа да је јавни тужилац дужан да на рочишту износи доказе да је имовина пренета на треће лице без накнаде или уз накнаду која очигледно не одговара стварној вредности, у циљу осујећења одузимања.

Дакле, када је у питању трајно одузимање имовине проистекле из кривичног дела имовина пренета на треће лице мора бити пренета без накнаде или уз накнаду која очигледно не одговара стварној вредности, а јавни тужилац има додатно обавезу да докаже да је имовина која се одузима од трећег лица на исто пренета управо у циљу осујећења одузимања. Треба имати у виду да је обично иста имовина прво предмет привременог одузимања, па по окончању кривичног поступка и трајног. Стога је јасно да је јавни тужилац већ, када подноси захтев за привремено одузимање имовине од трећег лица, требало да има у виду да ће морати да докаже да је тај пренос имовине извршен у циљу осујећења одузимања, да би могао да реализује трајно одузимање. То значи да доказе мора прикупљати већ у тој фази, па и раније у финансијској истрази од стране полиције. Када се има у виду наведено, није сасвим јасно због чега се јавном тужиоцу законска обавеза доказивања те чињенице намеће тек код трајног одузимања. Тумачењем сада важећег Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела може се закључити да када јавни тужилац поднесе захтев за привремено одузимање имовине од трећег лица на које је имовина проистекла из кривичног дела пренета теретним правним послом, јавни тужилац није дужан да докаже да је пренос имовине извршен у циљу осујећења одузимања.

Дакле, ако пођемо од тога да јавни тужилац није у обавези да приликом подношења захтева за привремено одузимање имовине од трећег лица докаже да је тај пренос имовине са окривљеног на треће лице извршен у циљу осујећења одузимања, може се лако десити да у поступку привременог одузимања имовине од трећег лица буде привремено одузета имовина за коју постоји основана сумња да је проистекла из кривичног дела, али да током поступка за трајно одузимање имовине јавни тужилац не успе да докаже да је тај пренос имовине на треће лице извршен у циљу осујећења одузимања, па се тада постављају следећа питања:

- 1) питање положаја трећег лица и његових права у вези са том имовином која му је била привремено одузета са свим последицама, и
- 2) питање да ли и на који начин окривљеном може бити одузета имовина проистекла из кривичног дела ако јавни тужилац не докаже да је пренос те имовине проистекле из кривичног дела извршен искључиво са циљем да се осујети одузимање, тј. да ли је у тој ситуацији могуће применити члан 4. став 3 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела.

Као што је већ наведено из дефиниције појма „треће лице” према члану 3. став 1 тачка 8 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела произилази

да се не прави разлика да ли је пренос имовине извршен на основу добročиног или теретног правног посла. Чињеница је да се у пракси најчешће сусрећемо са добročиним правним пословима (уговорима о поклону) којима окривљени преноси своју имовину на блиске сроднике и тада је најмањи проблем јавног тужиоца да докаже да је тај пренос имовине извршен управо са циљем осујећења одузимања, поготову ако се има у виду одредба члана 4. став 2 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела која омогућава да се у поступку одузимања имовине проистекле из кривичног дела могу користити и докази прикупљени у кривичном поступку. То јавном тужиоцу омогућава да у једној интерактивној истрази сагледа све доказе који му пружају основ за оптужење за конкретно кривично дело, али и да сагледа начин (стил) живота окривљеног и његових блиских сродника и на основу тога изведе закључак о томе како је предметна имовина стечена и то пред судом докаже.

Међутим, чест пример у пракси је да јавни тужилац предлаже привремено одузимање имовине од трећег лица, најчешће блиских сродника окривљеног, а ради се о непокретностима које су стечене теретним правним послом трећег лица. У таквим случајевима јавни тужилац доказује да је новац, којим је та непокретност купљена, управо та имовина проистекла из кривичног дела и да је окривљени новац пренео на треће лице, које је потом тај новац из кривичиног дела уложило и купило непокретности на своје име.

Та чињеница се најпре утврђује на основу извештаја надлежног државног органа у вези са приходима трећег лица, који указују да су приходи у очигледној несразмери са вредношћу имовине стечене на основу предметног правног посла, али и из других доказа прикупљених како у финансијској истрази, тако и током кривичног поступка.

У наведеним правним ситуацијама, уз испуњавање услова из члана 23. став 1 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела (да јавни тужилац докаже и да постоји вероватноћа да би касније одузимање имовине проистекле из кривичног дела било отежано или онемогућено), суд може у смислу члана 25. истог Закона решењем да одреди привремено одузимање имовине од трећег лица. На то решење треће лице има право жалбе, али жалба не одлаже његово извршење. Дакле, Дирекција за управљање одузетом имовином може већ у тој фази преузети управљање над том имовином трећег лица. Уколико треће лице у жалбеном поступку не пружи валидне доказе у прилог законитом пореклу привремено одузете имовине, то решење, уколико не дође до измене у смислу одредби члана 34. и 35. Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, остаје на снази до одлуке по захтеву за трајно одузимање исте имовине.

Дакле, тек у захтеву за трајно одузимање имовине од трећег лица јавни тужилац мора да пружи доказе да је имовина проистекла из кривичног дела пренета

са окривљеног на треће лице у циљу осујећења одузимања сходно одредби члана 38. став 3 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, односно прецизније у смислу члана 43. став 3 истог Закона. Јавни тужилац на рочишту износи доказе да је имовина пренета на треће лице без накнаде или уз накнаду која очигледно не одговара стварној вредности, а у циљу осујећења одузимања. Примећује се да се за разлику од услова предвиђених чланом 3. став 1 тачка 8 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела за појам трећег лица, где се не прави разлика на који начин је пренета имовина проистекла из кривичног дела – теретним или добротиним правним послом, сада сужава појам трећег лица јер управо члан 43. став 3 наведеног Закона упућује на то да се мора радити о имовини која је пренета на треће лице без накнаде или уз накнаду која очигледно не одговара стварној вредности, што значи да може бити како добротини, тако и теретни правни посао, али не сваки.

Значи, тада је на јавном тужиоцу терет доказивања како објективних елемената, (природе правног посла на основу кога је треће лице дошло до власништва над предметном имовином а што би према свему до сада наведеном, у складу са одредбама Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела које регулишу привремено одузимање имовине, већ требало бити утврђено), тако и субјективног елемента тј. доказивање намере окривљеног да предметном имовином располаже у циљу осујећења одузимања.

Што се тиче судске праксе, заиста је веома мали број предмета из којих би се могло утврдити на основу чега је јавни тужилац доказивао како чињенице да накнада очигледно не одговара стварној вредности тако и субјективни елемент. Теоријски гледано то би могло да значи да јавни тужилац доказује заправо да се ради о фиктивном правном послу, да треће лице и није постало суштински власник имовине, да није ушло у посед исте, или да је држалац имовине за рачун окривљеног и слично, а питање висине накнаде и путем вештачења.

Уколико би се десило да јавни тужилац не докаже постојање било којег од услова прописаних чланом 43. став 3 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, тј. да је имовина пренета на треће лице у циљу осујећења одузимања, јасно је да ће суд одбити његов захтев за трајно одузимање имовине од трећег лица. Стога се имовина која је била привремено одузета враћа власнику – трећем лицу.

Треће лице не би имало у таквим случајевима право на било какву накнаду због привременог одузимања имовине уколико је привремено одузета имовина на основу правноснажног решења суда и уколико је Дирекција за управљање одузетом имовином поступала у складу са својим законским овлашћењима при управљању истом имовином. У тим случајевима би поступак привременог одузимања био законито спроведен.

Међутим, у складу са наведеним, уколико се ради о томе да у поступку за трајно одузимање имовине јавни тужилац није доказао да је пренос имовине извршен без накнаде, или уз накнаду која очигледно не одговара стварној вредности, већ се ради управо о томе да је према доказима у питању имовина која јесте проистекла из кривичног дела, али је окривљени њом располагао тако што ју је пренео на треће лице теретним правним послом уз накнаду која је одговарајућа стварној вредности, онда се може применити одредба члана 4. став 3 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела. Наведеним чланом је прописано да ако одузимање имовине проистекле из кривичног дела није могуће, одузеће се друга имовина која одговара вредности имовине проистекле из кривичног дела. Дакле, то је ситуација када одузимање конкретне имовине из кривичног дела није могуће због права која је треће лице стекло на истој имовини. Стога уколико окривљени поседује другу имовину, без обзира на начин на који је исту стекао (рецимо наслеђе и сл.) одузеће се та имовина у висини вредности имовине која одговара имовини проистеклој из кривичног дела. При томе, није јасно нити је законом регулисано у којој законској процедури би се одузимање те имовине спровело. Међутим у пракси није забележено да је члан 4. став 3 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела икада примењен, па ни у другим правним ситуацијама, а када би примена истог била очигледна. То би рецимо био случај када је услед пожара, поплаве и слично дошло до уништења имовине за коју постоји основана сумња да је проистекла из кривичног дела. Ту чињеницу би јавни тужилац већ требало да зна у току истраге, односно финансијске истраге. Тада би се у смислу наведеног члана Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела доказивале чињенице које се односе на имовину у смислу члана 3. став 2 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, дакле имовином би се сматрала имовина власника која је у очигледној несразмери са његовим законитим приходима, а физичко одузимање би се односило на другу имовину власника која је законито стечена.

Када се ради о заштити савесног стицаоца Законом о одузимању имовине проистекле из кривичног дела је у члану 26. став 2 изричито предвиђено да у решењу о привременом одузимању суд може одредити да се привремено одузимање не односи на имовину коју треба изузети применом правила о заштити савесног стицаоца.

Како се Законом о одузимању имовине проистекле из кривичног дела не дефинише појам савесног стицаоца, потребно је сагледати одредбе Закона о основама својинско-правних односа, а које се односе на стицање својине и државину.² Наиме, одредбом члана 33. Закона о основама својинско-правних односа предвиђено је да се право својине на непокретности стиче уписом у јавну књигу на основу правног посла или на други одговарајући начин одређен Законом. Чланом

² Закон о основама својинскоправних односа („Службени гласник СФРЈ”, број 6/18, 36/90, „Службени лист СРЈ”, број 24/96, „Службени гласник РС”, број 115/05).

72. став 1 истог Закона предвиђено је да је државина законита ако се заснива на пуноважном правном основу који је потребан за стицање права својине и ако није прибављена силом, преваром или злоупотребом поверења. Ставом 2 истог члана предвиђено је да је државина савесна ако држалац не зна или не може знати да ствар коју држи није његова, док је ставом 3 овог члана предвиђено да се савесност државине претпоставља.

У контексту наведених законских одредби и члана 26. став 2 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела треба сагледати ситуације о којима је било речи. Дакле окривљени је стекао одређену имовину извршењем кривичног дела и након тога, а пре процесуирања, извршио пренос те имовине на треће лице и то уз одговарајућу накнаду (у пракси се најчешће ради о уговорима о купопродаји по којима није извршена укњижба. Тако окривљени може фигурирати као земљо-књижни власник те непокретности у моменту покретања истраге, а да је суштински уговор између окривљеног и трећег лица извршен у смислу предаје непокретности и исплате купопродајне цене). У таквој ситуацији јавни тужилац може поднети захтев за привремено одузимање и те земљо-књижне непокретности, али суд може поступати у смислу члана 26. став 2 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела и ако утврди да се ради о савесном стицаоцу. Дакле, ту имовину треба да изузме из одузимања управо ради заштите савесног трећег лица. У односу на окривљеног може поступати у смислу већ помињаног члана 4. став 3 истог Закона и од окривљеног одузети другу имовину која одговара вредности имовине проистекле из кривичног дела а пренете на трећег савесног стицаоца. Питање савесног стицаоца треба посматрати у контексту већ цитираних одредби Закона о основама својинско-правних односа јер Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела не одређује значење тог појма.

Велики проблем у пракси јавља се управо због чињенице да евиденције државних органа Републике Србије нису ажуриране и прецизне, а то се посебно односи на земљишне књиге односно катастар непокретности. Опште је позната чињеница да укњижба станова још увек није потпуно спроведена, а да се становима, па и у изградњи, увелико тргује. То у пракси, када се ради о примени Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела доводи до потешкоћа у смислу утврђивања да ли се ради о имовини окривљеног која проистиче из кривичног дела, да ли је иста пренета на треће лице и какав је статус тог трећег лица које је најчешће у државини те непокретности.

То илуструје и следећи пример из праксе:

У предмету пред Вишим судом у Београду, Посебно одељење за организовани криминал донело је решење којим је усвојен захтев тужилаштва за организовани криминал и између осталог од МН окривљеног привремено одузет стан у Београду због постојања основане сумње да је проистекао из кривичног дела. По

правноснажности тог решења НЛ лице се обратило истом суду са захтевом да преиспита наведену одлуку тврдећи да је ванкњижни власник тог истог стана, али да окривљеног не познаје и да нема статус трећег лица, те да су му донетим решењем повређена Уставом и законом загарантована права. Истовремено НЛ лице је поднело тужбу против Републике Србије ради одузимања државине. Пре него што је Посебно одељење за организовани криминал Вишег суда у Београду које је донело поменуто правноснажно решење о привременом одузимању имовине разматрало своју одлуку у смислу одредаба члана 34. и 35. Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела Основни суд је у парничном поступку донео одлуку по поднетој тужби и утврдио да је тужбени захтев тужиоца основан, те да је неосновано одузета државина тужиоцу. Према приложеним писаним доказима у овој правној ситуацији утврђено је да је у време доношења решења о привременом одузимању имовине од окривљеног постојао уговор о купопродаји предметног стана према коме је окривљени био купац истог, али је у међувремену закључен уговор о раскиду тог уговора и након тога закључен је уговор о купопродаји истог стана којим је лице НЛ купило исти стан и очигледно ушао у посед истог.

Управо због таквих и сличних правних ситуација, а посебно што увек треба имати у виду да се одредбама наведеног Закона могу значајно нарушити основна права и слободе грађана, пре свега право на имовину, потребно је да се у пракси без изузетка примењују одредбе члана 34–37. Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела. Наиме, чланом 34. став 3 прописано је да до подношења захтева за трајно одузимање имовине суд најмање једном годишње преиспитује одлуку о привременом одузимању имовине проистекле из кривичног дела и у оправданим случајевима може ту одлуку укинути или је заменити мером забране располагања привремено одузетом имовином. Ставом 4 истог члана предвиђено је да у случају да је управљање привремено одузетом имовином отежано или проузрокује несразмерно високе трошкове суд може на образложени предлог Дирекције преиспитати одлуку о привремено одузетој имовини проистеклој из кривичног дела и заменити је мером забране располагања привремено одузетом имовином. Члановима 35–37. истог Закона предвиђена је процедура по којој се спроводи такав поступак пред првостепеним судом.

Дакле, сагледавањем одредаба чланова 34–37. Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела јасно је да се мера забране располагања привремено одузетом имовином може донети само као замена за већ донето правноснажно решење о привременом одузимању, а никако као основна мера, тј. не постоји могућност да суд одлучујући о захтеву јавног тужиоца за привремено одузимање имовине донесе одлуку којом ће забранити располагање имовином. Постоји пак, према одредби члана 24. Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела могућност да ако постоји вероватноћа да ће власник располагати имовином проистеклом из кривичног дела пре него што суд одлучи о захтеву из члана 23. став 1 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, јавни тужилац

донесе наредбу о забрани располагања имовином и о привременом одузимању покретне имовине, а која мера може трајати до доношења одлуке суда о захтеву јавног тужиоца за привремено одузимање имовине, а најдуже три месеца од доношења те наредбе.

3. Релевантни закључци и препоруке

Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела није прецизно дефинисао услове под којима се од трећих лица може привремено одузети имовина проистекла из кривичног дела, нити је доследно предвидео на коме је терет доказивања и којих чињеница, што свакако отежава поступак пред судом, а који би у складу са духом Закона морао бити хитан. Осим тога, у складу са начелом правне сигурности би требало предвидети да се од трећег лица може привремено одузети имовина за коју постоји основана сумња да је проистекла из кривичног дела само ако јавни тужилац докаже да је иста имовина пренета од стране окривљеног на треће лице у циљу осујећења одузимања и то без накнаде или уз накнаду која очигледно не одговара стварној вредности као што је то изричито прописано чланом 43. када је у питању трајно одузимање имовине проистекле из кривичног дела од трећег лица.

Лидија Комлен Николић

Заменица Апелационог јавног тужиоца

Председница Етичког одбора Удружења јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије

ТРНОВИТ ПУТ ЈАВНОГ ТУЖИОЦА ОД ПРИВРЕМЕНОГ ДО ТРАЈНОГ ОДУЗИМАЊА ИМОВИНЕ ПРОИСТЕКЛЕ ИЗ КРИВИЧНОГ ДЕЛА

1. Увод

Проблеми са којима се јавни тужиоци суочавају у пракси у току спровођења финансијске истраге уочљиви су како у судским одлукама које су објављене на веб страницама Апелационог суда у Београду и Врховног касационог суда, тако и у статистичким подацима који су објављени у годишњем извештају о раду јавних тужилаштва и који су доступни на веб страници Републичког јавног тужилаштва. Предмет анализе у овом делу Приручника су наведени статистички подаци за временски период од 2012. до 2017. године.¹

У наведеном временском периоду примењивале су се две верзије Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела. Први је донет 2008. године, а почео је да се примењује 1. марта 2009. године и примењиван је до ступања на снагу Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела из 2013. године, а који је последњи пут измењен 2016. године.² Значај доношења и примене наведеног закона није неопходно посебно образлагати, а потреба одузимања имовине проистекле из кривичног дела није карактеристична само за Србију, већ и за друге земље света. Због значаја примене такве мере, на нивоу Европске уније је 2005. године донета Директива о спречавању коришћења финансијског система у сврхе прања новца и финансирања тероризма.³

Сузбијање организованог, високотехнолошког криминала, корупције или неког другог вида криминала не може да буде успешно уколико не постоји могућност одузимања имовине проистекле из кривичних дела, јер је стицање такве имовине главни мотив њихових извршилаца.

¹ www.bg.ap.sud.rs, www.vk.sud.rs, www.rjt.gov.rs

² Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела („Службени гласник РС”, број 97/2008) и Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела („Службени гласник РС”, број 32/2013 и 94/2016).

³ Директива 2005/60/ЕС Европског парламента и Савета од 26. октобра 2005. о спречавању коришћења финансијског система у сврхе прања новца и финансирања тероризма.

Имајући у виду да се важан део годишњег извештаја о раду Републичког јавног тужилаштва односи на примену Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, може се закључити да су тужилаштва у великој мери свесна значаја примене његових одредби.

Откривање имовине проистекле из кривичних дела је веома сложен и компликован поступак јер финансијска истрага често обухвата и активности провере постојања имовине ван територије Републике Србије. Због тога је често потребан дужи временски период како би се радње спровеле у складу са релевантним правним стандардима. Због тога Републичко јавно тужилаштво континуирано предузима активности и мере у циљу унапређења међународне сарадње.

Према неким ауторима, усвајањем Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, Република Србија се сврстала у земље које су прихватиле тзв. проширено одузимање имовинске користи прибављене кривичним делом. Конкретно, тај појам подразумева да се поступак предвиђен наведеним Законом примењује код кривичних поступака и за кривична дела где није могуће непосредно доказати да је имовинска корист стечена услед криминалне активности, јер би да је то могуће биле примењене опште одредбе како Законика о кривичном поступку, тако и Кривичног законика, а које се примењују на одузимање имовинске користи проистекле извршењем кривичног дела.⁴ Појам проширеног одузимања подразумева утврђивање постојања имовине проистекле из кривичног дела, која ће се наравно одузети.

Члан 3. тачка 2. Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела дефинише као имовину проистеклу из кривичног дела ону имовину власника која је у очигледној несразмери са његовим законитим примањима.

2. Примери из судске праксе

Спорна питања у вези са одузимањем имовине проистекле из кривичног дела постоје у току целокупног поступка. Она су присутна од момента привременог до момента трајног одузимања имовине.

Пример 1:

Обавезе јавног тужиоца прописане су пре свега Закоником о кривичном поступку. Чланом 15. став 2 наведеног Законика, прописано је да је терет доказивања оптужбе на тужиоцу. Међутим, Одлука Врховног касационог суда КззОк бр.

⁴ И. Вуковић, „Одузимање имовине проистекле из кривичног дела – Европски оквир и српско законодавство”, Crimen, VII, 1/2016. 3-32. Законик о кривичном поступку („Службени гласник Републике Србије”, број 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014) и Кривични законик („Службени гласник Републике Србије”, број 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016).

4/2014 успоставља стандард у погледу терета доказивања који је значајно другачији у односу на наведену одредбу Законика о кривичном поступку. У погледу терета доказивања и природе поступка, Врховни касациони суд истиче да одредба члана 4. став 2. Закона о одузимању имовине прописује да уколико одредбама тог закона није другачије одређено, сходно се примењују одредбе Законика о кривичном поступку. То значи да се одредбе наведеног Законика не примењују директно у поступку одузимања имовине, већ само у случају када тим Законом није другачије одређено. Даље се истиче да се у поступку сходно примењују одредбе члана 4. став 1. Законика о кривичном поступку, члана 6. став 1. Законика о кривичном поступку и члана 467. став 2. Законика о кривичном поступку.

Поступак одузимања имовине не представља кривични поступак који се води против окривљеног, већ посебан *sui generis* поступак који се води против власника имовине. У поступку привременог одузимања имовине не утврђује се кривица за извршено кривично дело, већ се фактички одлучује о привременој мери ради обезбеђења трајног одузимања имовине. При томе објективни услов за доношење решења о привременом одузимању имовине није постојање правноснажне одлуке, већ основане сумње да је физичко или правно лице извршило неко од кривичних дела из члана 2. Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела.

Пример 2:

*У поступку одузимања имовине проистекле из кривичног дела терет доказивања је пребачен на власника имовине која је предмет примене закона. Додатни проблем представља управо чињеница што поступак одузимања имовине представља *sui generis* поступак у односу на онај који се води у циљу доказивања кривичне одговорности лица које је извршило кривично дело.*

Такав став је присутан и у одлуци Апелационог суда у Београду Кж2 1288/14. У конкретном предмету Виши суд у Смедереву је одбацио захтев за трајно одузимање имовине Вишег јавног тужилаштва у Смедереву у односу на треће лице, с обзиром да тужилаштво није уредило захтев за трајно одузимање у смислу члана 38. став 3. Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела.

Апелациони суд је наложио да у току даљег поступка, првостепени суд поступајући по примедбама из наведене одлуке најпре закаже припремно рочиште, односно поступи у смислу одредбе члана 40. и 41. Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела имајући у виду да је у поступку одузимања имовине проистекле из кривичног дела терет доказивања на лицу које оспорава наводе захтева. Власником имовине сматра се како окривљени, тако и окривљени сарадник, оставилац, правни следбеник или треће лице, на начин је то предвиђено чланом 3. став 1. тачка 4. Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела.

Наведеном одлуком се успоставља и јасна динстинкција у погледу процедуре и критеријума које суд узима приликом доношења решења о привременом одузимању имовине, а који су по својој тежини и стандардима знатно другачији у односу на критеријуме које суд примењује приликом доношења решења о трајном одузимању имовине.

Пример 3:

У образложењу Решења Апелационог суда Кж2 1055/15 наводи се да се истрага спроводи против одређеног лица при постојању нижег степена сумње – основа сумње да је оно извршило кривично дело. Међутим, оно што се захтева у погледу степена сумње приликом одлучивања о захтевима за привремено одузимање није довољно у даљем току поступка, а нарочито не у току поступка за изрицање мере трајног одузимања имовине.

Према годишњим извештајима о раду јавних тужилаца на територији Србије може се констатовати да се из године у годину повећава број наредби за покретање финансијских истрага. У складу са тим, може се закључити да тужиоци веома озбиљно схватају значај примене Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела. Осим тога, повећан је и број захтева за привремено одузимање имовине, као и примена механизма прописаних чланом 22. и 24. Закона о одузимању имовине проистекле из кривичних дела, а који се односе на наредбу банкарским или другим финансијским организацијама, као и наредбу о забрани располагања имовином и привременом одузимању покретне имовине.

У пракси је присутна тежња унапређења сарадње тужилаца са Јединицом за финансијске истраге применом механизма предвиђених Законом о одузимању имовине проистекле из кривичног дела у циљу подношења захтева за трајно одузимање имовине проистекле из кривичног дела и то у року од шест месеци од дана достављања правноснажне пресуде, којом је утврђено да је извршено неко од кривичних дела предвиђених Кривичним закоником, а таксативно набројаних чланом 2. Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела.

3. Одузимање имовине проистекле из кривичног дела према статистичким подацима из извештаја Републичког јавног тужилаштва

Према статистичким подацима садржаним у извештајима Републичког јавног тужилаштва, број захтева за трајно одузимање имовине је знатно мањи у односу на број захтева за привремено одузимање имовине, а што је и логично с обзиром на просечну дужину трајања кривичног поступка. Међутим, није дужина судског поступка једини узрок тога. Највећи број одлука у вези са одузимањем имовине проистекле из кривичног дела се доноси у вези са кривичним делима

организованог криминала. Такви поступци су врло комплексни, а самим тим је и веома сложен и дуготрајан поступак прикупљања доказа. То је један од разлога мањег броја поднетих захтева за трајно одузимање имовине у односу на број захтева за привремено одузимање.

Појам проширеног одузимања имовине подразумева одузимање имовине коју је неко лице стекло претпостављеном криминалном активношћу. Управо због тога, то и представља велики проблем приликом примене наведене мере.

Према извештајима Републичког јавног тужилаштва сачињеним у периоду између 2012. и 2017. године може се закључити да су судови на територији Републике Србије од укупно поднетих 247 захтева за привремено одузимање имовине прихватили 112 захтева, а од чега је делимично усвојено 29 захтева. Међутим, према статистичким подацима садржаним у извештају за 2014. годину не постоји податак о броју делимично усвојених захтева. Осим тога, број одбијених захтева такође није прецизно наведен у свим годишњим извештајима. На основу података из анализираних извештаја може се закључити да је већи број одбијених захтева за привремено одузимање. Ипак, тај закључак није заснован на довољно прецизним чињеницама. Наиме, у току исте календарске године нису донете одлуке о свим захтевима који су у њој поднети.

У истом периоду је поднето и 106 захтева за трајно одузимање имовине. Међутим, подаци садржани у извештајима не пружају потпуне информације. Начин приказивања података се разликује према појединим годинама. Негде се подаци о поднетим захтевима за трајно одузимање имовине приказују у односу на број лица, а негде у односу на број поднетих захтева. Процент успешности поднетих захтева за трајно одузимање је још мањи у односу на захтеве за привремено одузимање. Разлози за то су многоструки. Један од њих је дужина трајања кривичног поступка, с обзиром да је постојање правноснажне пресуде један од услова за изрицање мере трајног одузимања имовине проистекле из кривичног дела.⁵

Један од начина за превазилажење тих проблема јесте прихватање дефиниције финансијских истрага од стране јавног тужилаштва и полиције и улагање ресурса у њено спровођење.

Наиме, појам финансијске истраге подразумева да се провере врше у три правца:

- 1) откривање размера криминалних група односно размера криминала;

⁵ У складу са чланом 38. Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, тужилац у року од шест месеци од дана достављања правноснажне осуђујуће пресуде подноси захтев за изрицање мере трајног одузимања имовине проистекле из кривичног дела. Подразумева се да је до тада тужилац активно учествовао у кривичном поступку у складу са одредбама Законика о кривичном поступку и поступку одузимања имовине проистекле из кривичног дела у складу са одредбама Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела.

- 2) откривање имовинске користи од кривичних дела која јесте или која би могла да постане предмет одузимања, као и улажење у траг истој, и
- 3) разрада доказа који се могу користити у кривичним поступцима.⁶

Ради ефикасности финансијске истраге и предузимања наведених мера било би неопходно да она почне пре лишења слободе извршиоца кривичног дела и да се спроводи у дужем временском периоду, јер извршиоци кривичних дела која се сврставају у корупцију или организовани криминалитет врше кривична дела у континуитету, тј. у дужем временском периоду. Осим тога, приликом прикупљања доказа ради доказивања кривичне одговорности, требало би прикупљати и доказе који се односе на постојање имовине проистекле из кривичног дела. У неким случајевима финансијска истрага може у великој мери да помогне у откривању и доказивању постојања кривичних дела.

Међутим, досадашња пракса тужилаштва је показала да се истрага спроводи само у погледу имовине која је проистекла из криминалних активности, након што је извршилац лишен слободе. То ствара проблеме у поступку у вези са доказивањем порекла имовине и њене несразмере. Вероватно је то и утицало на измене и допуне Закона о одузимању имовине проистекле из кривичних дела из 2016. године.⁷

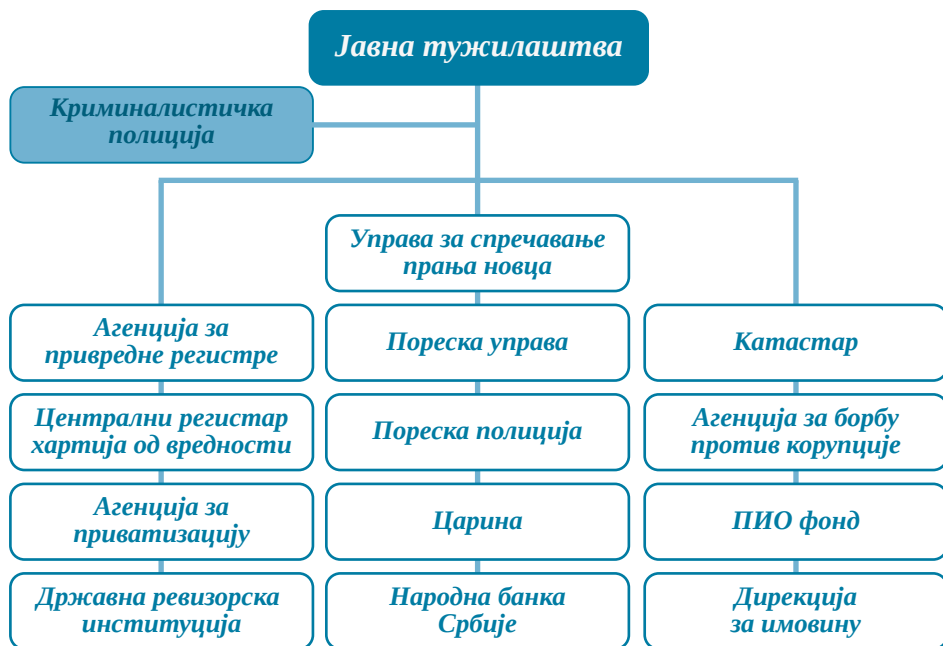
Од почетка примене члана 16а уочена је недоследност у његовој примени, а што у великој мери указује на ограниченост механизма који су на располагању јавном тужиоцу у вези са прикупљањем доказа који би били прихватљиви за суд приликом доношења решења о трајном одузимању имовине. Наведеним чланом прописана је дужност полиције да јавном тужиоцу приликом подношења кривичне пријаве за неко од дела из члана 2. Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, достави и податке о имовини осумњиченог и трећег лица који су прикупљени у предистражном поступку. Међутим, то се не примењује у пракси. Наведено поткрепљује став присутан у стручној јавности, а према којем јавни тужилац нема никакво учешће у предистражном поступку, иако је то прописано Законом о кривичном поступку.

Јавни тужилац би у складу са Стратегијом истрага финансијског криминала Републике Србије, требало да има руководећу улогу у предистражном поступку, а што је и у складу са шемом представљеној у њој.⁸

⁶ „Истрага и процесуирање кривичних дела корупције идентификованих кроз ревизорске извештаје”, Практикум за припаднике правосуђа и полиције, пројекат „Јачања капацитета полиције и правосуђа у борби против корупције у Србији” (PACS), финансиран од стране Европске уније и Савета Европе, www.coe.int/pacs.

⁷ Те измене и допуне се састоје у прописивању члана 16а Закона о одузимању имовинске користи проистекле из кривичног дела („Службени гласник РС”, број 94/2016).

⁸ Приказана шема је садржана у Стратегији истрага финансијског криминала за период од 2015. до 2016. године („Службени гласник РС”, број 43/2015).

Разлог за то може бити и чињеница што Криминалистичка полиција, која се иначе бави откривањем општег криминалитета, нема приступ базама података и регистрима којима има приступ Јединица за финансијске истраге. Осим тога, у пракси је често присутна и недовољна сарадња организационих јединица полиције са надлежним јавним тужилаштвима. То представља додатни проблем, који тужиоци не могу самостално да превазиђу.

У више експертских извештаја Европске уније и Савета Европе је истакнута неопходност формирања правосудне полиције која би за свој рад одговарала јавном тужиоцу.

Проблем у пракси може да представља и оптерећеност јавног тужилаштва од почетка примене Закона о изменама и допунама Законика о кривичном поступку из 2013. године. Од наведеног периода јавно тужилаштво је преузело и истражни део поступка. Нове одговорности нису обухватиле и адекватно повећање капацитета како би тужиоци на ефикасан и квалитетан начин спроводили поступак.

Законом о одузимању имовине је прописано оснивање посебне организационе јединице надлежне за финансијску истрагу у оквиру Министарства унутрашњих послова, која је искључиво надлежна за поступање по упућеним наредбама за спровођење финансијске истраге.

*Међутим, у пракси је успостављена таква процедура да се у једном кривичноправном предмету у којем се појављује више извршилаца, више трећих лица, упућује посебан захтев за сваког од њих. Осим тога, сваки од захтева се додељује на поступање посебном оперативцу. Због тога не постоји уједначена пракса када је у питању поступање по наредбама тужилаштва за спровођење финансијске истраге, а и не проверавају се на исти начин или се уопште не проверавају релевантни подаци. Из Јединице за финансијске истраге извештај се не доставља док се не прикупе сви упити које је неопходно прибавити у једном предмету, а што додатно продужава време за спровођење финансијске истраге. За то време лица чија је имовина предмет финансијске истраге имају могућност да предузимају одређене радње, које значајно ометају или онемогућавају успех тужилаштва у погледу доказивања околности релевантних за изрицање мере трајног одузимања имовине проистекле из кривичног дела. **Наведене ситуације би се избегле у великом броју случајева да је финансијска истрага започета у току предистражног поступка. Осим тога, успех финансијске истраге доводи у питање и неажурност и различито поступање државних органа од чијег рада зависи ефикасно и квалитетно прикупљање података релевантних за доношење решења о трајном одузимању имовине.***

Нпр. организационе катастарске општине Републичког геодетског завода немају јединствену праксу у погледу достављања наредби јавних тужилаца у погледу забране располагања имовином у смислу члана 24. став 4. Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела. Због тога се у пракси често дешава да једна катастарска општина прихвати наредбу јавног тужиоца о забрани располагања непокретности, док друга одбије поступање. Доказивање постојања непокретне имовине извршиоца кривичног дела додатно отежава и чињеница да доста непокретности на територији Републике Србије није укњижено, а велики број ни легално изграђен. За неке од њих је покренут поступак легализације, али он није окончан. Осим тога, велики проблем у погледу утврђивања вредности непокретне имовине представља и чињеница што подаци из катастра непокретности не одговарају подацима којима располаже Пореска управа, а који се односе на објекте и непокретност на којима се утврђује порез на имовину. Пореска управа утврђује вредност непокретности на основу параметара који се разликују у односу на органе јединица локалне самоуправе. Проблем представља и чињеница што велики број власника непокретности Пореској управи није пријавио власништво како би избегао утврђивање и плаћање пореза на имовину. Посебан проблем у пракси представља и чињеница што су подаци које је прибавила Јединица за финансијске истраге прибављени од стране различитих државних органа (Пореске управе, ПИО фонда и др.) успешно оспоравани од стране власника имовине у току самог поступка за њено одузимање.

Наведене чињенице додатно иду у прилог ставу да је знатно раније пре почетка истраге неопходно утврђивати постојање очигледне несразмере имовине одређених

лица са њиховим законитим приходима. Јединица за финансијске истраге нема довољно времена и ресурса да се тек након лишења слободe одређеног лица бави провером постојања имовине извршиоца кривичног дела, као и лица из његовог окружења. Због тога би одређене податке требало прикупљати знатно пре почетка кривичног поступка.

Пример 4:

Најбољи пример напред наведених проблема јесте поступак за трајно одузимање имовине, правноснажно окончан решењем Апелационог суда у Београду КжТои 2/17 којим је одбијена жалба Вишег јавног тужилаштва у Смедереву на решење Вишег суда у Смедереву Тои 1/14, а којим је одбијен захтев тужилаштва за трајно одузимање имовине од осуђеног АА и трећих лица ББ и ВВ.

Наиме, Више јавно тужилаштво у Смедереву је након правноснажно окончаног поступка, против осуђеног АА због извршења кривичног дела злоупотребе службеног положаја из члана 359. става 4. у вези ставом 3, а у вези са ставом 1. Кривичног законика и одузете имовинске користи у одређеном износу, поднело захтев за трајно одузимање имовине против осуђеног АА и трећих лица ББ и ВВ. Списак имовине је наведен у десет тачака и састоји се од набрајања непокретности, покретних ствари (путничких возила) и штедних рачуна.

Виши суд у Смедереву је донео решење којим је одбио захтев тужилаштва за одузимање имовине са преовлађујућим образложењем да тужилаштво приликом подношење захтева није приложило доказе на основу којих тврди да су поменута лица, пре свега власници наведених ствари. Наиме у већини побројаних тачака суд тврди да тужилац није доставио прилоге на основу којих тврди да постоје одређене околности, већ да су ти докази достављани накнадно, у два наврата, а да за одређене наводе нису достављени ни до дана одржаног рочишта.

Виши суд у Смедереву одредбу члана 4. став 4. Закона о одузимању имовине проистекле из кривичних дела тумачи тако да извештај Службе за борбу против организованог криминала, Јединице за финансијске истраге не може да представља доказ у поступку одузимања имовине, као што се ни кривична пријава не може сматрати доказом у редовном кривичном поступку. Међутим, као докази се могу користити они који су прибављени на законит начин у фази финансијске истраге, а тужилац користи извештај као доказ нарочито у делу утврђивања начина и трошкова живота.

На наведену одлуку суда није изјављен правни лек од стране тужиоца у складу са одредбама члана 451. став 1. Законика о кривичном поступку, а којом је прописано да другостепени суд одлуку преиспитује у погледу основа, дела и правца побијања у жалби. У наведеном случају изостао је став Апелационог суда, а тај део се и не спомиње у његовом решењу.

Бојана Пауновић

Судија Апелационог суда у Београду

НЕКЕ СПЕЦИФИЧНОСТИ РЕГИОНАЛНИХ ЗАКОНСКИХ РЕШЕЊА О ПРОШИРЕНОМ ОДУЗИМАЊУ

1. Увод

Конфискација и одузимање криминалне или нелегалне имовине су један од најефикаснијих препознатих начина за сузбијање тешког криминала који доноси огромну економску корист било за извршиоца или за трећа лица. Основна идеја базира се на чињеници да је за свако уређено друштво апсолутно неприхватљиво да било ко задржи корист од вршења кривичних дела, а потом и на озбиљном настојању да се спрече даља улагања нелегално стечене имовине у будућа кривична дела. У региону је примећено да су неке државе донеле посебне законе којима регулишу ову материју, док су друге задржале (или вратиле, као што је то случај са Хрватском) одредбе којима прописује поступање у поступцима одузимања имовине у Кривичном законнику и Законнику о кривичном поступку.

При томе у свим законодавствима, па тако и у региону, императив је да се у поступцима за проширено одузимање имовине морају поштовати људска права и да истовремено постоје гаранције за фер поступак. Без изузетка се тежи да се у што већој мери идентификује имовина криминалног или незаконитог порекла, без обзира где се она налази, на територији једне или више земаља и без обзира која лица је поседују. Даље, веома је важно да, након успешне идентификације, уследи брзо замрзавање, тако да лица у чијој је својини имовина која је предмет привременог одузимања, не могу сакрити, помешати са законитом имовином или уопште располагати њоме.

У интересу држава је да се ефикасно управља одузетом имовином и да се очувају одузета средства како би се избегло умањење њихове вредности пре трајног одузимања. Да би се то постигло значајно је да судски поступци трају кратко и да се судске наредбе ефикасно и брзо извршавају, али и да постоји добра комуникација и сарадња свих органа поступка, како на националном, тако и на међународном нивоу, уколико за тим постоји потреба.

У циљу превенције извршења кривичних дела али и ради одржавања или враћања поверења како у државне органе тако и у правосудје, додатно је неопходно публиковати постигнуте резултате у наведеним поступцима. На тај начин ће се држава јасно дистанцирати од криминала и показати да су сви једнаки пред законом и коначно да нико не може задржати корист која је проистекла из кривичних дела.

У циљу упоредне анализе законодавних решења која се тичу одузимања имовине проистекле из кривичног дела указаће се на одредбе прописа којима је уређена наведена област у Црној Гори, Републици Македонији, Хрватској и Републици Српској.

2. Одузимање имовинске користи проистекле из кривичног дела у законодавству Црне Горе са освртом на решења из законодавства Републике Србије

Закон о одузимању имовинске користи стечене криминалном дјелатношћу у Републици Црној Гори (у даљем тексту ЗОИКСКД)¹ ступио је на снагу 9. новембра 2015. године. Црна Гора се определила да већ у називу закона користи термин „криминална делатност” за разлику од Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела (у даљем тексту ЗОИПКД) („Службени гласник Републике Србије”, бр. 32/2013, 94/2016).²

ЗОИКСКД уређује услове за одузимање имовинске користи стечене криминалном делатношћу, поступак о одузимању и друга питања од значаја за одузимање те имовинске користи, као и управљање одузетом имовинском користи стеченом криминалном делатношћу и одузетом имовинском користи прибављеном кривичним делом (у даљем тексту: одузета имовинска корист), предметима кривичног дела и предметима привремено одузетим у кривично-прекршајном поступку и имовином датом на име јемства.

*Законом о одузимању имовинске користи стечене криминалном дјелатношћу уводи се појам **проширеног одузимања** и под тим се подразумева одузимање имовинске користи за коју постоји основана сумња да је стечена криминалном делатношћу, а учинилац не учини вероватним да је њено порекло законито и ако је правноснажно осуђен за кривично дело из каталога кривичних дела таксативно наведених чланом 2. наведеног Закона.*

ЗОИКСКД садржи специфично решење. Наиме, његовим одредбама су обухваћена и кривична дела против животне средине и уређења простора, против безбедности рачунарских података и кривична дела против правног саобраћаја. Изменама Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела Републике Србије из 2016. године³ у каталог кривичних дела додата су следећа кривична дела: тешко убиство (при извршењу кривичног дела разбојништво или разбојничке

¹ „Службени лист Црне Горе”, бр. 58/2015 од 9.10.2015. године.

² Наиме, овај закон у наслову користи једину што је, у почетку примене закона, донело доста недоумица у пракси јер су се у образложењима одлука судова везивали за вредност имовине прибављене извршењем кривичног дела из каталога наведеног у члану 2, што је било погрешно.

³ „Службени гласник Републике Србије”, бр. 94/2016 од 24. новембра 2016.

крађе, из користољубља, ради извршења или прикривања другог кривичног дела, из безобзирне освете или из других ниских побуда), искоришћавање малолетника за производњу слика, као и када је исто дело извршено према детету; затим кривична дела против интелектуалне својине – неовлашћено искоришћавање ауторског дела или предмета сродног права или повреда проналазачког права. У кривична дела која су прописана у групи дела против имовине додата су кривична дела из члана 204 став 4. и 208-а став 4. (квалификовани облици). Осим тога, додата су нова кривична дела против привреде. Треба нагласити да је у члану 2. став 1. тачка 5 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела наведено да ће се одредбе овог закона примењивати и за кривична дела против привреде али да је остала нумерација из Кривичног законика⁴ која је важила пре ступања на снагу измена од 1. јуна 2017. године, па остаје да се види хоће ли то правити проблема у пракси, имајући у виду да су осим нумерације измењени и називи кривичних дела па и битна обележја истих. Осим тога, промењен је и став 2. наведеног члана којим је предвиђен цензус за нека од кривичних дела из каталога, за која ће се овај закон примењивати само ако имовинска корист прибављена кривичним делом односно вредност предмета кривичног дела прелази износ од 1.500.000,00 динара. Такво законско решење је наишло на критику с обзиром да може изазвати потешкоће и бити озбиљна препрека, јер може погодovati извршиоцима кривичних дела да цео или део износа прибављене имовинске користи извршењем конкретног кривичног дела може да остане неоткривен за органе гоњења или сакривен током и до краја истраге. На наведени начин откривањем и проналаском само дела износа противправне имовинске користи прибављене кривичним делом извршилац избегава ризик од вођења поступка проширене конфискације.

Циљ проширене конфискације је управо да се осим одузимања имовинске користи прибављене кривичним делом одузме и друга имовина извршиоца која превазилази наведену када се докаже очигледна диспропорција са законитим приходима.

ЗОИКСКД под имовином подразумева имовинска права било које врсте независно од тога да ли се односе на добра материјалне или нематеријалне природе, покретне или непокретне ствари, *хартције од вредности* и друге исправе којима се доказују имовинска права, док се према ЗОИПКД имовином сматра добро сваке врсте у *Републици Србији или иностранству*, материјално или нематеријално, покретно или непокретно, *процењиво или непроцењиво од велике вредности, уделу у правном лицу* (што је унето последњом изменом закона) и исправе у било којој форми којима се доказује право или интерес у односу на такво добро. Имовином се сматра и приход или друга корист остварена непосредно или посредно из кривичног дела, као и добро у које је она претворена или са којом је помешана. Међутим, ово последње према ЗОИКСКД чини *имовинску корист стечену криминалном делатношћу* под којом се подразумева још и свако повећање и спречавање умањења

⁴ Измене су објављене у „Службеном гласнику Републике Србије”, бр. 94/2016 од 24. новембра 2016.

имовине *проистекле* из криминалне делатности, као и приход или друга корист остварена непосредно или посредно из криминалне делатности. За разлику од наведеног, имовином проистеклом из кривичног дела према значењу израза у ЗОИПКД сматра се имовина власника која је у очигледној несразмери са његовим законитим приходима.

Одузимањем имовинске користи стечене криминалном делатношћу се сматра привремено одузимање те имовинске користи (привремене мере обезбеђења и привремено одузимање покретне имовине), или трајно одузимање те имовинске користи а поступак се може водити пре, током и након окончања кривичног поступка.

У погледу значења израза, *ималац* је окривљени, *правни претходник*,⁵ правни следбеник и *члан породице* окривљеног или треће лице, док се у ЗОИПКД *власником* сматра окривљени, окривљени сарадник, оставилац, правни следбеник или треће лице. Под појмом трећег лица оба закона дају дефиниције па је тако у ЗОИКСКД треће лице физичко или правно лице на које је пренесена имовинска корист стечена криминалном делатношћу без накнаде или уз накнаду која очигледно не одговара стварној вредности имовинске користи *које је знало или је могло да зна да је имовинска корист стечена криминалном делатношћу или је то било дужно да зна*. Према ЗОИПКД треће лице је физичко или правно лице на које је пренета имовина проистекла из кривичног дела. ЗОИКСКД даје и дефиниције правног следбеника, али и оштећеног и браниоца, пуномоћника и коначно, савесног трећег лица које је према том закону лице за које се докаже да у односу на имовинску корист која је предмет одузимања има право које спречава одузимање односно које у време стицања тих права није знало или није могло да зна или није било дужно да зна да је имовинска корист стечена криминалном делатношћу.⁶

Што се тиче временског одређења у коме је стечена имовина која може бити предмет поступка, ЗОИКСКД регулише одузимање од учиниоца, мада не сасвим прецизно. Наиме, према наведеном закону, имовинска корист стечена криминалном делатношћу се може одузети ако је *стечена* у периоду *пре* или *после* извршења кривичног дела из каталога а *до правноснажности пресуде*, када суд утврди да постоји временска повезаност између времена у којем је стечена имовинска корист и других околности конкретног случаја које оправдавају одузимање имовинске користи.

⁵ Правни претходник је, према члану 7. тачка 5 ЗОИКСКД, физичко или правно лице чија су имовинска права пренета на имаоца.

⁶ ЗОИПКД говори само о савесном стицаоцу у одредби члана 26. став 2 којим је предвиђено да у решењу о привременом одузимању имовине проистекле из кривичног дела суд може одредити да се привремено одузимање не односи на имовину коју треба изузети применом правила о заштити савесног стицаоца.

За разлику од наведеног, ЗОИПКД уопште не наводи у ком периоду се посматра имовина проистекла из кривичног дела што и даље изазива недоумице у пракси. Због тога је неопходно у наведеном периоду изменити Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела.

Даље, према ЗОИКСКД основана сумња да је имовинска корист стечена криминалном делатношћу постоји ако је имовина учиниоца у очигледној несразмери са његовим законитим приходима.⁷

Разлика између ова два закона огледа се и у томе што ЗОИКСКД експлицитно прописује да се за потребе финансијске истраге могу користити докази прибављени у кривичном поступку због кривичног дела из каталога, као и да се докази прибављени у финансијској истрази које је спроведена у складу са тим законом и Закоником о кривичном поступку могу користити у кривичном поступку. За разлику од тога ЗОИПКД предвиђа само да се у поступку одузимања имовине проистекле из кривичног дела могу користити докази прикупљени у кривичном поступку, али нема одредбе која говори о супротном смеру.

Што се тиче финансијске истраге, у оба закона постоје посебне одредбе којима се она регулише. Наиме, према ЗОИКСКД наредбом државног тужиоца може се покренути истрага онда када постоји *основ* сумње да је имовина имаоца у очигледној несразмери са његовим законитим приходима, да постоји *основана* сумња да је имовинска корист стечена криминалном делатношћу и *основ* сумње да је извршено кривично дело из каталога. За покретање финансијске истраге у Републици Србији потребно је да постоје *основи* сумње да поседује знатну имовину проистеклу из кривичног дела. Последњим изменама Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела Републике Србије додата је одредба члана 16-а која прописује да када полиција подноси јавном тужиоцу кривичну пријаву за кривично дело из каталога тог закона, дужна је да достави и податке о имовини осумњиченог и трећег лица који су прикупљени у предистражном поступку.

Следећа разлика је у томе што је у ЗОИКСКД предвиђено да се у току финансијске истраге прикупљају подаци и докази о имовини, законитим приходима и трошковима живота имаоца који су државном тужиоцу потребни за подношење захтева за трајно одузимање имовинске користи. Најпре се мисли на имовину или законите приходе имаоца *након умањења пореза и других дажбина који су плаћени*, као и податке о односу између прихода и имовине имаоца, затим податке и доказе о имовини која је пренета на треће лице или прешла на правног следбеника, те коначно податке о начину стицања и преноса имовине, и друге податке и доказе који су од значаја за овај поступак.

⁷ Већ је наведено да је према значењу израза у члану 3. тачка 2 ЗОИПКД на истоветан начин дефинисана имовина проистекла из кривичног дела.

Последњим изменама Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела је додато да ће се у финансијској истрази прикупљати и докази о начину живота откривљеног. Дакле не само докази о трошковима, те да у ту сврху јединица која се формира у Министарству унутрашњих послова може ангажовати стручно лице запослено у државном органу или институцији, а ради пружања стручне помоћи.

На захтев државног тужиоца, према одредбама ЗОИКСКД, судија за истрагу може решењем обавезати банку или другу финансијску институцију да достави податке који су потребни за вођење овог поступка. Једна од специфичности закона су прописане казне за неизвршавање решења. Наиме, судија за истрагу може одговорно лице у банци или другој финансијској институцији казнити *новчаном казном* у износу до 5000 евра, а банку односно другу финансијску институцију казном до 50.000 евра. Ако и након тога не изврши решење судије за истрагу одговорном лицу у банци или другој финансијској институцији може се одредити *затвор* до извршења решења, а најдуже два месеца. Ако се и након одређивања затвора не поступи по решењу судије за истрагу, судија за истрагу ће *принудно извршити* решење. У погледу руковођења финансијском истрагом у Републици Србији државни и други органи и организације и јавне службе су дужни да јединици омогуће не само доставу евиденција, докумената и података који могу послужити као доказ⁸ него и увид, *приступ и преузимање* података из њихових *електронских база*. На захтев Јединице⁹ и физичка и правна лица која држе исправе и доказе о изворима стицања приходе имовине су дужни да их предају без одлагања ако је вероватно да би се на основу њих могла идентификовати имовина проистекла из кривичног дела. Међутим, у закону нема назнака и закон не даје одговор на питање ко ће ценити вероватноћу да би се на основу њих могла идентификовати имовина. У погледу наредби банкарским и другим финансијским организацијама у закону у Републици Србији, јавни тужилац може наредити да се Јединици доставе подаци о стању пословних и личних рачуна и сефова власника, а наредбом тужилац налаже Јединици и да врши аутоматску обраду података о стању пословних и личних рачуна и сефова власника. Из наведеног се види да овим законом нису предвиђене никакве санкције за непоступање по наредбама јавног тужиоца.

Државни тужилац има могућност образовања финансијског истражног тима по службеној дужности или на предлог полиције, *војне полиције*, органа управе надлежних за послове пореза, царине и спречавање прања новца и финансирања тероризма и других органа. Тако формиран тим, поред државног тужиоца, могу да чине и државни службеници запослени у наведеним органима, при чему је обавеза тима да сачини писани извештај и да га заједно са прикупљеним подацима и доказима достави државном тужиоцу у року који он одреди. Према ЗОИПКД,

⁸ При чему се увид и достава евиденција, докумената и података који могу послужити као доказ не може ускратити позивањем на обавезу чувања тајне.

⁹ Члан 6 став 1 ЗОИПКД говори о организационој јединици надлежној за финансијску истрагу и то као специјализованој организационој јединици МУП-а која открива имовину проистеклу из кривичног дела и врши друге послове, у складу са тим законом.

у сврху вођења финансијске истраге Јединица може ангажовати стручно лице, запослене у државном органу¹⁰ или институцију, ради пружања стручне помоћи.

Окончање финансијске истраге изричито је предвиђено ЗОИКСКД. Наиме, државни тужилац завршава финансијску истрагу када утврди да је стање ствари довољно разјашњено за подношење захтева за трајно одузимање имовинске користи или за обустављање финансијске истраге или да не постоје услови за подношење захтева за трајно одузимање имовинске користи.

Оно што карактерише ЗОИКСКД, између осталог, су врсте привремених мера обезбеђења и привремено одузимање покретне имовине. Наиме, закон се бави замрзавањем имовине и говори о одређивању привремене мере обезбеђења ради очувања имовинске користи стечене криминалном делатношћу и ради могућег накнадног одузимања исте, па државни тужилац у таквим случајевима може да предложи: одређивање забране располагања и коришћења непокретности уз забележбу, забрану у катастру непокретности, налог банци да ускрати исплату новчаног износа за који се одређује привремена мера обезбеђења, забрану располагања потраживањем из облигационог односа, забрану отуђења и оптерећења акција или удела у привредном друштву, уз упис забране и јавне евиденције, забрану коришћења или располагања правима на основу акција и удела у привредном друштву и других хартија од вредности и коначно, увођење привремене управе у привредном друштву. Осим замрзавања имовине, овај закон говори и о *заплени* па се наводи да ради очувања имовинске користи стечене криминалном делатношћу и ради омогућавања трајног одузимања те имовинске користи суд може одредити привремено одузимање *покретне* имовине, на предлог државног тужиоца.

Услови за одређивање привремене мере обезбеђења су да постоји *основана* сумња да је имовинска користи стечена криминалном делатношћу и *опасност* да ће одузимање те имовинске користи бити онемогућено или отежано. Она може бити одређена само ако поред већ наведених услова постоји и један од следећих *ризика*: да ће се вредност имовинске користи умањити, да ће је ималац сам или преко других лица употребити за извршење кривичног дела и да ће ималац сам или преко других лица користити имовинску корист на начин да спречи или знатно отежа њено одузимање.

Оно што је у Републици Србији предвиђено као наредба јавног тужиоца о забрани располагања имовином и о привременом одузимању покретне имовине¹¹ постоји и у ЗОИКСКД, с тим што ће наредба државног тужиоца бити на снази док суд не донесе решење о предлогу државног тужиоца за привремену меру обезбеђења.

¹⁰ Запослени у државном органу су унети у члан 17. став 3 Законом о изменама и допунама ЗОИПКД из 2016. године.

¹¹ Под условом да постоји вероватноћа да ће власник располагати имовином проистеклом из кривичног дела пре него што суд одлучи о захтеву за привремено одузимање имовине.

Рокови за одлучивање о наведеном предлогу су и према том закону кратки. Судија за истрагу одржаће рочиште најкасније у року од три дана од дана достављања предлога, а најкасније у року од три дана од завршетка рочишта судија ће донети решење којим се одређује привремена мера или одбија предлог. Следећа специфичност се односи на објављивање решења, с обзиром да ће се осим достављања имаоцу, браниоцу или пуномоћнику, државном тужиоцу и надлежном органу а у циљу заштите права и интереса савесних трећих лица, решење *објавити* у „Службеном листу Црне Горе”, истаћи на огласној табли суда, а може се објавити и у једном од штампаних медија у Црној Гори. Уз ово решење *објавиће се и позив* савесним трећим лицима да могу да ступе у поступак до правноснажности одлуке о трајном одузимању имовинске користи стечене криминалном делатношћу. У том случају савесна трећа лица имају процесна права која има оштећени у складу са тим законом и Закоником о кривичном поступку.

Према ЗОИКСКД ради одлучивања о жалби против наведеног решења одлуку доноси ванпретресно веће које ће одржати рочиште најкасније у року од петнаест дана од дана подношења жалбе, а одлуку ће ванпретресно веће донети у року од осам дана од дана закључења рочишта које се по правилу одржава без прекидања или одлагања. Другостепени суд ће поступати када ванпретресно веће, одлучујући по жалби државног тужиоца изјављене против решења судије за истрагу којим је одбијен предлог, преиначи решење и одреди привремену меру обезбеђења. Против таквог решења КВ већа може се изјавити жалба другостепеном суду и то од стране имаоца, браниоца или пуномоћника и то у року од осам дана од дана достављања решења, с тим да жалба не одлаже извршење решења. Другостепени суд доноси одлуку у року од петнаест дана од дана пријема жалбе и може одржати рочиште.

Неопходно је напоменути и да ће се привремена мера обезбеђења одређена у извијају укинута по службеној дужности ако истрага не започне у року од шест месеци од дана доношења решења о одређивању привремене мере обезбеђења. Уколико је мера одређена у истрази, она ће се такође по службеној дужности укинута уколико у року од две године од дана доношења решења оптужница не ступи на правну снагу. Пре истека наведеног времена мера се може укинута и на захтев државног тужиоца, имаоца, браниоца или пуномоћника ако се утврди да није оправдано с обзиром на тежину кривичног дела, на имовинске прилике лица на које се односи или лица које је по закону дужно да издржава и околности случаја које показују да одузимање имовинске користи неће бити ономогућено или знатно отежано до завршетка поступка. Може се заменити и другом мером ако се утврди да ће се сврха обезбеђења имовинске користи постићи другом мером. Суд ће на захтев савесног трећег лица укинута привремену меру обезбеђења уколико то лице поднесе исправе из којих се очигледно може утврдити да је то лице власник имовинске користи која је предмет привремене мере обезбеђења. Захтев за укидање привремене мере може се поднети поново након истека рока од три месеца од дана

доношења решења којим се одбија захтев за укидање из става четири, дакле, захтев за укидање привремене мере пре истека времена из наведених разлога.

У поступку привременог одузимања имовине према ЗОИПКД, јавни тужилац ће поднети захтев онда када постоји вероватноћа да би касније одузимање проистекло из кривичног дела било отежано или онемогућено. Термин вероватноћа заменио је термин опасност који је коришћен пре измена из 2016. године, а наглашавање да би касније одузимање имовине било отежано или онемогућено упућује у ствари на поступак трајног одузимања имовине.

Финансијска истрага се покреће када постоје основи сумње да власник поседује знатну имовину проистеклу из кривичног дела. Међутим, захтев за привремено одузимање имовине садржи, поред других, и околности из којих произлази основана сумња да имовина проистиче из кривичног дела. С друге стране, суд ће решењем одредити привремено одузимање ако је испуњен, између осталих, и услов да постоје основи сумње да је имовина власника проистекла из кривичног дела. Коначно, решење мора да садржи околности из којих произлази основана сумња да имовина проистиче из кривичног дела. С тим у вези треба указати најпре на упућујућу норму, да ако одредбама тог закона није друкчије прописано, сходно се примењује Законик о кривичном поступку, а потом и на одредбу ЗКП о значењу израза који даје дефиницију основа сумње и основане сумње, што доводи до недоумица у пракси. Рокови су у овом закону другачији с обзиром да се захтев доставља власнику и то без одлагања са поуком да у року од петнаест дана може доставити одговор док ће о захтеву одлучити било судија за претходни поступак односно председник већа, у зависности од фазе поступка. Суд има обавезу да најкасније у року од осам дана по пријему одговора власника, односно када протекне рок у коме се одговор може дати, решењем одлучи о захтеву.

Према ЗОИПКД решење о привременом одузимању имовине доставиће се власнику, браниоцу односно пуномоћнику, јавном тужиоцу, јединици, дирекцији и банци или другој организацији надлежној за платни промет. Уз жалбу против решења којим се одређује привремено одузимање имовине власник може доставити и доказе о законитом пореклу привремено одузете имовине и о тој жалби ће одлучити надлежни другостепени суд. На основу тога се може закључити да постоји тростепеност (судија за претходни поступак). Другостепени суд ће заказати рочиште на које позива власника, браниоца или пуномоћника и јавног тужиоца, а позив и жалба супротне стране се достављају на познату адресу, уз упозорење да ће се рочиште одржати и у случају њиховог недоласка. Рочиште се заказује најкасније у року од петнаест дана од дана подношења жалбе и започето рочиште ће се такође довршити без прекидања или одлагања по правилу. Одлуку о жалби суд ће донети у року од осам дана од дана закључења рочишта. Према Закону другостепени суд може одбити жалбу као неосновану, одбацити је уколико је неблаговремена, непотпуна или изјављена од неовлашћеног лица или усвојити жалбу власника и

у целини или делимично *укинути привремено одузимање* имовине проистекле из кривичног дела под одређеним условима. Дакле, другостепени суд нема могућности да укида првостепено решење.

Разлика између ова два закона постоји и у погледу престанка привременог одузимања имовине. Тако ЗОИПКД прописује да наведена мера престаје ако тужилац не поднесе захтев за трајно одузимање у року од шест месеци од достављања правноснажне пресуде за кривично дело из каталога, затим уколико пре истека наведеног рока решење буде правноснажно укинито или буде замењено мером забране располагања привремено одузетом имовином, али у сваком случају траје најдуже док суд не одлучи о захтеву за трајно одузимање имовине. Треба имати у виду обавезу суда да најмање једанпут годишње по службеној дужности преиспитује одлуку о привременом одузимању и у оправданим случајевима може ту одлуку укинути или је заменити мером забране располагања, и то све до подношења захтева за трајно одузимање имовине. Имајући у виду просечну дужину трајања поступака пред судовима у Србији која често не одговара захтеву за суђење у разумном року, те чињеницу да је јавном тужиоцу на располагању да поднесе захтев за трајно одузимање имовине по правноснажности пресуде, чињеница је да привремено одузимање имовине у Републици Србији може да траје изузетно дуго.

Закон Црне Горе и Републике Србије садрже различита решења и у погледу трајног одузимања имовине проистекле из кривичног дела. Наиме, према ЗОИКСКД након правноснажности пресуде, којом је окривљени оглашен кривим за кривично дело из каталога, државни тужилац најкасније у року од једне године подноси захтев за трајно одузимање имовинске користи стечене криминалном делатношћу од имаоца који веродостојним исправама или на други начин не учини *вероватним* да је порекло имовинске користи законито, па тај поступак у ствари представља конфискацију. Уз захтев за трајно одузимање обавезно се достављају и списи предмета из финансијске истраге. У поступку се одржава најпре припремно рочиште, док ће о захтеву одлуку донети ванпретресно веће на главном рочишту. Садржај захтева за трајно одузимање који се подноси против правног следбеника поред података о правноснажној пресуди, садржи и податке о имаоцу, имовинској користи коју треба одузети, имовини коју ималац поседује и његовим законитим приходима, као и доказе да је имовинска корист стечена криминалном делатношћу, односно разлоге који указују на очигледну несразмеру између вредности имовине након умањења за плаћене порезе и друге дажбине и законитих прихода имаоца. Осим тога, он мора да садржи и доказе да се ради о имовинској користи која је стечена криминалном делатношћу, а захтев против трећих лица садржи и доказе да је имовинска корист пренета без накнаде или уз накнаду ако је треће лице знало да је имовинска корист стечена криминалном делатношћу или је могло или било дужно да зна да је она стечена криминалном делатношћу.

Суд у року од тридесет дана од дана подношења захтева заказује припремно рочиште на које позива државног тужиоца, имаоца и браниоца односно пуномоћника

са циљем предлагања доказа на којима се заснива или оспорава захтев и одређује питања које ће се расправљати на главном рочишту. Предвиђено је и да се уколико је позив достављен непосредно имаоцу или браниоцу сматра да је тиме извршено уредно достављање имаоцу а уколико не успе достављање на наведени начин, суд може поставити имаоцу пуномоћника по службеној дужности за овај поступак. Позив се доставља најмање осам дана пре одржавања припремног рочишта. Суд ће у року од *два месеца*, од дана одржавања припремног рочишта, одржати главно рочиште а уколико закључи да постоје околности из којих се може закључити да неки доказ неће моћи да се прибави у овом року или ако треба да се прибави из друге државе дан одржавања рочишта ће се одложити најдуже за *још два месеца*, када ће се главно рочиште свакако одржати, без обзира да ли је прибављен наведени доказ. Ипак, суд може одложити одржавање главног рочишта ако се ради о одлучујућем доказу који није још прибављен, али закон не ограничава експлицитно на које време. На главном рочишту уколико је предмет захтева имовина окривљеног, јавни тужилац износи доказе о имовини окривљеног, о његовим законитим приходима и околностима које указују на постојање очигледне несразмере између вредности имовине након умањења за плаћене порезе и друге дажбине, са једне стране и законитих прихода са друге стране. Ако је предмет захтева имовина правног следбеника, члана породице окривљеног или трећег лица морају се пружити докази да је правни следбеник наследио, односно да је пренета на члана породице окривљеног или треће лице, без накнаде или уз накнаду која очигледно не одговара стварној вредности и то у циљу онемогућавања одузимања. По окончању главног рочишта суд доноси решење против кога се може изјавити жалба у року од петнаест дана, ако је у истом предмету решење већ једном било укинута другостепени суд заказује рочиште, одлучује о по жалби и решење не може бити укинута и враћено на поновно одлучивање првостепеном суду.

За разлику од ЗОИПКД, постоји и изричита одредба у ЗОИКСКД о понављању поступка којом је предвиђено да се поступак, који је у складу са тим законом окончан правноснажном одлуком, може на захтев јавног тужиоца односно имаоца поновити у складу са Законом о кривичном поступку.

У односу на наведено, у Републици Србији је уочена неуједначена судска пракса. Тако поводом тог правног питања није постигнута сагласност представника апелационих судова. Наиме, на радном састанку представника кривичних одељења и одељења судске праксе у кривичноправној материји апелационих судова у Републици Србији и Врховног касационог суда Републике Србије одржаног дана 30.6.2014. године, Кривично одељење Врховног касационог суда Републике Србије дало је одговор да је понављање поступка за одузимање имовине проистекле из кривичног дела окончаног правноснажним решењем о трајном одузимању имовине проистекле из кривичног дела дозвољено по правилима за понављање кривичног поступка окончаног правноснажном пресудом, без обзира што се одлука доноси у форми решења, а из разлога што је такво правноснажно решење у поступку

одузимања имовине проистекле из кривичног дела, по својој правној природи изједначено са правноснажном пресудом у кривичном поступку те да је у питању мериторна одлука којом се коначно одлучује о самој кривичноправној ствари. Правни закључак је усвојен на седници Кривичног одељења Врховног касационог суда Републике Србије од 16. јуна 2014. године на основу реферата судије Невенке Важић.

Постоје и посебне одредбе о Заштити *савесних трећих лица* тако да ЗОИКСКД предвиђа да одузимање имовинске користи стечене криминалном делатношћу не утиче на права која на тој имовини има савесно треће лице и оно може ступити у поступак који се води у складу са тим законом до правноснажности одлуке о трајном одузимању. То лице може поднети предлог за укидање или измену привремене мере, учествовати у расправи на рочиштима, поднети жалбу против решења којим се одређује привремена мера, обезбеђење или одузимање покретне имовине или трајно одузимање имовине, као и да предузме друге радње. Уколико савесно треће лице не ступи у поступак који се води у складу са законом до правноснажности одлуке о трајном одузимању а упознато је са покретањем поступка, губи право да тражи намирење из одузете имовинске користи. Закон се осим права савесних трећих лица бави и утицајем наведеног поступка на друге поступке, па се одређује да се након одређивања привремене мере обезбеђења не може започети поступак против имаоца за принудну наплату пореског потраживања нити поступак извршења или добровољне ликвидације привредног друштва па ни други поступак ради намирења потраживања из имовинске користи које је предмет одузимања, осим поступка за остварење имовинскоправног захтева оштећеног. Наведени поступци који су већ започети, прекидају се до правноснажности одлуке о трајном одузимању. За време од одређивања привремене мере до доношења одлуке о трајном одузимању прекида се рок застарелости и законски рокови за предузимање радњи у наведеним поступцима и могу се наставити по правноснажности одлуке о захтеву за трајно одузимање. Што се тиче стечајног поступка правне последице отварања овог поступка не утичу на примену наведеног закона и у случају отварања стечајног поступка Црна Гора је разлучни поверилац имовинске користи стечене криминалном делатношћу у односу на коју је донета привремена мера обезбеђења, а чија је забележба уписана у јавни регистар. Осим тога, Црна Гора је такође излучни поверилац имовинске користи стечене криминалном делатношћу која је трајно одузета у складу са одредбама тог закона.

ЗОИПКД наводи шта све захтев за трајно одузимање имовине треба да садржи. Између осталог правноснажну пресуду али и податке о окривљеном и законски назив кривичног дела, иако су ови подаци свакако садржани у правноснажној пресуди, као и околности које указују да је имовина проистекла из кривичног дела односно околности које указују на постојање очигледне несразмере између имовине и законитих прихода. Уколико се прихвати да је за захтев наведено довољно, поставља се питање да ли за решење о трајном одузимању имовине мора

бити доказано постојање очигледне несразмере између имовине и законитих прихода или је довољно да околности на то указују. Захтев против правног следбеника мора да садржи и доказе да је он наследио имовину проистеклу из кривичног дела, а захтев против трећег лица и доказе да је таква имовина пренета у циљу осујећења одузимања. О том захтеву одлучује ванпретресно веће у првом степену. Одлуку о захтеву за трајно одузимање суд доноси на главном рочишту и према српском закону одржаће се најпре припремно рочиште и то у року од тридесет дана од дана подношења захтева, а ради предлагања доказа. Суд ће одржати главно рочиште у року од *три месеца* од дана одржавања припремног рочишта а уколико такође постоје околности на основу којих се може закључити да неки доказ неће моћи да се прибави у том року или ако тај доказ треба да се прибави из иностранства, дан одржавања главног рочишта се може одложити најдуже за *још три месеца*, а по протеку рока од укупно шест месеци главно рочиште ће се одржати без обзира што одређени доказ није прибављен. Према одредбама српског закона, главно рочиште се, за разлику од решења које постоји у црногорском закону, више не може одлагати. Докази који се износе, ако је захтев усмерен на имовину окривљеног односно окривљеног сарадника, једнаки су оним који су наведени и у ЗОИКСКД, уколико је предмет захтева имовина окривљеног. Ако је захтев усмерен на имовину правног следбеника или трећих лица разлика је само у терминологији.¹²

3. Одузимање имовинске користи проистекле из кривичног дела у законодавству Републике Хрватске

У Казненом закону Републике Хрватске¹³ (у даљем тексту КЗХ) предвиђено је проширено одузимање имовинске користи стечене извршењем кривичног дела и издвојено у посебну одредбу,¹⁴ која упућује на општу примену института одузимања имовинске користи. Тако се на проширено одузимање имовинске користи примењују најпре одредбе које прописују услове и начин одузимања имовинске користи.¹⁵ Стога треба указати на специфичну одредбу која предвиђа да се одузета имовинска корист неће умањити за износ средстава уложених у криминалну делатност. На тај начин је прихваћено тзв. бруто начело према којем се од извршиоца одузима сав приход који је стекао извршењем кривичног дела, без умањења за трошкове које је евентуално имао у вези с тим извршењем. Према КЗХ услови за проширено одузимање су: да је извршено кривично дело из надлежности Уреда за сузбијање корупције и организованог криминала (УСКОК-а)¹⁶ или неко од кривичних дела против сексуалног злостављања и искоришћавања деце или кривичних дела против

¹² „у циљу осујећења одузимања” према ЗОИПКД, односно „у циљу онемогућавања одузимања” према ЗОИКСКД.

¹³ „Narodne novine”, број 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17.

¹⁴ Члан 78. КЗХ.

¹⁵ Члан 77. КЗХ.

¹⁶ Члан 21. Закона о Уреду за сузбијање корупције и организираног криминалитета („Narodne novine”, број 76/09, 116/10, 145/10, 57/11, 136/12, 148/13 и 70/17, на снази од 27.7.2017).

рачунарских система, програма и података, да постоји несразмера имовине коју извршилац кривичног дела има или је имао и законитих прихода. Када су испуњени наведени услови, *претпоставља се* да та имовина представља имовинску корист од кривичног дела и терет доказивања прелази на окривљеног који мора учинити вероватним законитост порекла имовине. Уколико у томе не успе, може се одузети сва имовина при чему суд своје уверење, у криминално порекло имовине коју ће одузети, може да заснује само на чињеници несразмере. Уколико је имовинска корист од кривичног дела сједињена са имовином стеченом на законити начин, укупна имовина ће бити предмет одузимања, до процењене вредности имовинске користи. На исти начин и у истој мери одузеће се и корист која је добијена од имовине у коју је законита имовина сједињена са имовинском користи од кривичног дела. Имовинска корист ће се одузети од *члана породице* без обзира по ком правном основу се код њега налази и независно од тога да ли живи у заједничком домаћинству са извршиоцем као и од *друге особе*, без обзира по ком правном основу је стечена, ако та особа не учини вероватним да је корист стекла у доброј вери и по разумној цени.

Сам поступак за одузимање предмета имовинске користи предвиђен је Закоником о кривичном поступку. Ради осигурања одузимања имовинске користи остварене противправном радњом овлашћени тужилац може пре и након покретања кривичног поступка предложити осигурање било којом привременом мером којом се постиже та сврха, а посебно: забраном отуђења и оптерећења непокретности или стварних права уписаних на непокретности, уз забележбу забране у земљишну књигу, одузимањем непокретности, забраном окривљеном или другој особи на коју је имовинска корист пренесена да отуђи или оптерети покретне ствари, одузимањем тих ствари, одузимањем и полагањем готовог новца, вредносних папира, забраном дужнику окривљеног или друге особе на коју је имовинска корист пренета да добровољно испуни своју обавезу окривљеном или другој особи на коју је имовинска корист пренета, те забраном окривљеном или другој особи на коју је имовинска корист пренета да прими испуњење те обавезе, односно да располаже својим потраживањима, налогом банци да окривљеном или другој особи на коју је имовинска корист пренета или трећој особи на основу налога окривљеног или друге особе на коју је имовинска корист пренета, ускрати с рачуна исплату новчаног износа за који је одређена привремена мера, забраном отуђења и оптерећења и забраном коришћења или располагања правима по основу деоница, удела или пословног удела уз забележбу забране у књигу деоница, удела или пословних удела, а по потреби и у јавном регистру, забраном дужнику окривљеног или другој особи на коју је имовинска корист пренета да окривљеном или другој особи на коју је имовинска корист пренета преда ствари, пренесе право или обави другу неновчану чинидбу.

Решење којим је одлучено о предлогу тужиоца доставља се одмах, а најкасније првог следећег радног дана након дана доношења решења и то суду или

другом телу надлежном за његово извршење, предлагачу, окривљеном и другој особи на коју је имовинска корист пренета. Достављање решења окривљеном и другој особи на коју је имовинска корист пренета може се одложити само изузетно, ако је то нужно да се не угрози сврха истраге али најдуже три дана од његова доношења.

У поступку осигурања привременом мером претпоставља се постојање опасности да потраживање Републике Хрватске у погледу одузимања имовинске користи остварене противправном радњом неће моћи бити остварено или да ће остварење бити отежано ако привремена мера не буде одређена.

Привремена мера осигурања се може одредити и пре него што је окривљеном или другој особи на коју је имовинска корист пренета омогућено да се изјасни о предлогу предлагача осигурања, а може и пре започињања кривичног поступка. До потврђивања оптужнице она може трајати *најдуже две године*,¹⁷ а након тога најдуже шездесет дана од достављања државном тужиоцу обавештења о правноснажности одлуке којом је одузета имовинска корист. Суд ће свака *три месеца* испитати да ли постоје законски услови за даљу примену привремене мере. Занимљиво је да се мера може укинути или заменити другом привременом мером и ако окривљени, друга особа на коју је имовинска корист пренета или трећа особа, положи јемство у готовом новцу. Суд ће, на предлог оштећеног, преиначити или укинути привремену меру одређену ради осигурања одузимања имовинске користи остварене противправном радњом ако је то потребно ради осигурања имовинскоправног захтева.

4. Одузимање имовинске користи проистекле из кривичног дела у законодавству Републике Македоније

Питање конфискације имовине и имовинске користи и одузимања предмета у Републици Македонији, прописано је у Глави VII, у делу о конфискацији имовине и имовинске користи. Члан 97-а предвиђа конфискацију посредне имовинске користи. Наиме, у члану се наводи да ће се поред непосредне имовинске користи од извршиоца конфисковати и посредна имовинска корист прибављена од кривичног дела која се састоји у имовини која је трансформисана или претворена или имовина стечена законским путем са којом је помешана корист прибављена из кривичног дела у целости или делимично са таквом имовином до процената вредности помешане користи прибављене од кривичног дела, те приход или друга корист која проистиче из кривичног дела, имовина у коју је трансформисана или конвертована корист добијена из кривичног дела, или имовина у коју је помешана корист која је

¹⁷ С тим да не тече за време прекида истраге.

добијена од кривичног дела, до процењене вредности помешане вредности стечене кривичним делом.

Република Македонија је специфична у односу на регион и по томе што је увела ново кривично дело у Кривични законик, у главу која прописује кривична дела против службене дужности и то у члану 359-а „Незаконито стицање и прикривање имовине” које врши јавни службеник или одговорно лице у јавном предузећу, у јавној установи или другом правном лицу које руководи државним средствима или чланови њихових породица који су током мандата стекли имовину која значајно превазилази законске приходе и за коју даје лажне податке или прикрива праве изворе. Прописана казна за наведено дело је казна затвора до пет година или новчана казна. Осим основног облика, Законом је прописан и тежи облик који постоји уколико се ради о имовини масивних пропорција. За то дело је прописана казна затвора до осам година и новчана казна. И за основни и за тежи облик дела Законом је прописана обавеза изрицања мере конфискација имовине.

5. Одузимање имовинске користи проистекле из кривичног дела у законодавству Републике Српске

У Републици Српској се примењује Закон о одузимању имовине стечене извршењем кривичног дела који је донет 2010. године. Наведени закон није мењан нити је допуњаван од дана доношења, па се, како је то наведено у образложењу предлога закона, међу разлозима за доношење новог закона, указала потреба за његовим темељнијим изменама и допунама, односно потреба за доношењем новог а ради усклађивања његових одредби са одредбама новог Кривичног законика Републике Српске који је у примени од јула 2017. године а којим су значајно измењена бића појединих кривичних дела, називи кривичних дела, те другачије груписана кривична дела, уведене нове групе кривичних дела и измењен редослед чланова закона у односу на ранија законска решења. Предлогом закона је детаљно прописан поступак за доношење решења о привременом и трајном одузимању имовине. Решење о одређивању неких од прописаних мера обезбеђења и то на начин да се могу изрећи када суд оцени да ће се тиме осигурати трајно одузимање имовине, наравно уз остварене прописане услове. Циљ прописивања мера обезбеђења је да се ефикасније спроведе поступак, брже спречи свако преношење и отуђење имовине која је проистекла извршењем кривичног дела, а нарочито код хартија од вредности.

Предлог закона достављен је јуна месеца 2018. године Народној скупштини Републике Српске и у фази је закона у процедури, а одредбе тог закона су усклађене и са одредбама директиве 2014/42/ЕУ Европског парламента и већа од 3. априла 2014. године о замрзавању и одузимању предмета и имовинске користи остварене кривичним делима у Европској унији. Управо ће наведени предлог закона бити овде представљен.

За разлику од сада важећег Закона каталог кривичних дела је знатно проширен, тако да сада обухвата одређена кривична дела из следећих глава Кривичног законика (у даљем тексту КЗРС): против живота и тела, против слобода и права грађана, против полног интегритета, против сексуалног злостављања и искоришћавања детета, против здравља људи, против привреде и платног промета, тероризма, против службене дужности, против правног саобраћаја, против јавног реда и мира, против безбедности компјутерских података и против човечности и вредности заштићених међународним правом.

Међутим, каталог се тиме не исцрпљује с обзиром да је предвиђено да ће се закон примењивати и за друга кривична дела прописана КЗРС, ако имовинска вредност, односно вредност предмета који су употребљени, намењени или настали извршењем кривичног дела, прелази износ од 50.000 конвертибилних марака.

Према наведеном предлогу закона странке у поступку су јавни тужилац и власник под којим се сматра осумњичено, оптужено, осуђено лице, оставилац, правни следбеник или треће лице. Значење трећег лица, оставиоца и правног следбеника је једнако као и у ЗОИПКД, баш као и могућност да се у поступку одузимања користе докази прибављени у току кривичног поступка и коначно под имовином која је проистекла извршењем кривичног дела сматра се имовина власника која је у очигледној несразмери са његовим законитим приходима, какво је и решење у Србији. Имовином се сматра добро сваке врсте, материјално или нематеријално, покретно или непокретно, удели у правном лицу, правни документи или исправе у било којој форми којима се доказује право или интерес у односу на такво добро, као и приход или друга корист проистекла непосредно или посредно из кривичног дела, као и добро у које је она претворена или са којим је помешана.

Оно што је изузетак у односу на остале законе у региону је давање значења законитих прихода који представљају расположива финансијска средства власника имовине за које је могуће утврдити законитост стицања. Трећим лицем сматра се физичко или правно лице на које је пренесена имовина стечена кривичним делом, а власник је учинилац кривичног дела или с њим повезано лице, оставилац, правни следбеник или треће лице.¹⁸ Даље, баш као у ЗОИКСКД, и у овом предлогу постоји експлицитна одредба да изрази употребљени у закону за означавање мушког или женског рода подразумевају оба пола.

¹⁸ У још увек важећем Закону постоји и значење повезаних лица, а то су: чланови породице физичког лица који се таксативно наводе, а односе се на брачног друга, сроднике у првој линији, браће и сестре, усвојенике и њихове потомке који живе у заједничком домаћинству, као и сроднике до трећег степена сродства, затим лица која контролишу правно лице или лица која заједнички контролишу правно лице поседовањем најмање 50% вредности имовине или најмање 50% удела у акционарском друштву, директно или путем једног или више физичких односно правних лица, као и остала физичка и правна лица: извршиоци, саизвршиоци, организатори злочиначког удружења, подстрекачи и помагачи. Међутим, у предлогу је наведени израз изостављен.

Законом Републике Српске је предвиђено да се финансијска истрага покреће против власника када постоје основи сумње да има имовину проистеклу извршењем кривичних дела и прикупљају се докази о имовини и законитим приходима које је стекао, начину и трошковима живота,¹⁹ докази о имовини коју је наследио правни следбеник и докази о имовини и накнади за коју је имовина пренета на треће лице.

Финансијска истрага се покреће наредбом тужиоца и њом руководи тужилац, а доказе на захтев тужиоца или по службеној дужности, а под њиховим надзором, прикупља јединица која се формира у Министарству унутрашњих послова. За разлику од ЗОИПКД, предлог прописује и да ће јавни тужилац завршити истрагу када утврди да је стање ствари довољно разрешено подношењем захтева за трајно одузимање имовине или наредбом обуставити истрагу ако се не утврди да постоје услови за подношење захтева за трајно одузимање имовине.

Према Закону у поступку привременог одузимања имовине тужилац може поднети захтев када постоји опасност да би касније одузимање било отежано или онемогућено а који се доставља без одлагања власнику, коме се оставља рок од петнаест дана за одговор, са доказима о начину стицања имовине. Рочиште које суд заказује пре доношења одлуке о захтеву за привремено одузимање одржаће се у року од осам дана од дана пријема одговора, односно протекла рока за одговор и довршиће се без прекидања. Предлог садржи и одредбу да на рочишту власник и његов бранилац, односно пуномоћник, износе доказе о *неоснованости* навода јавног тужиоца или о законитом пореклу имовине. Према предлогу закона о захтеву ће, у зависности од фазе поступка судија за претходни поступак, одлучивати судија за претходно саслушање, судија, односно председник већа првостепеног суда пред којим се одржава главни претрес или судија, односно председник већа које је донело првостепену пресуду. Решење садржи, између осталих података и *забележбу* привременог одузимања имовине у јавном регистру о непокретностима и о стварним правима на њима или регистрима, које воде судови и други органи, односно друга правна лица. О жалби против решења о одузимању одлучује ванпретресно веће надлежног суда.

Привремено одузимање траје најдуже док суд не одлучи о захтеву за трајно одузимање имовине. До подношења захтева за трајно одузимање имовине, контролу оправданости привременог одузимања имовине суд врши по истеку сваких шест месеци од дана доношења последњег решења и може привремено одузимање укинути или заменити неком од мера обезбеђења. Решење о привременом одузимању имовине престаје да важи ако јавни тужилац не поднесе захтев за трајно одузимање у року од годину дана од правоснажног окончања кривичног поступка, ако решење буде правоснажно укинуто пре истека наведеног рока или буде замењено неком од мера обезбеђења.

¹⁹ Изостављено је временско одређење да се ради о имовини коју је власник остварио пре покретања кривичног поступка за кривично дело из каталога.

Ако постоји опасност да ће власник располагати имовином за коју постоје *основи* сумње да је проистекла извршењем кривичног дела, јавни тужилац може пре, након покретања и након завршетка кривичног поступка, али најкасније у року од годину дана од правоснажног окончања кривичног поступка, предложити изрицање привремене мере обезбеђења и то: забрану отуђења и оптерећења непокретности или стварних права уписаних на непокретности, уз забележбу забране у јавном регистру, забрану власнику или другом лицу на којег је имовина пренесена да је отуђи, сакрије, оптерети или располаже покретном имовином; забрану дужнику власника или другог лица на које је имовина пренесена да добровољно испуни своју обавезу, те забрану власнику или другом лицу на које је имовина пренесена да прими испуњење те обавезе, односно да располаже својим потраживањима; налог банци или другој финансијској организацији и другом правном лицу да власнику или другом лицу на које је имовина пренесена или трећем лицу на основу налога власника или другог лица на које је имовина пренесена, изврши²⁰ исплату новчаних средстава са њиховог рачуна у вредности за коју је одређена привремена мера обезбеђења, забрану отуђења и оптерећења хартија од вредности, удела у фондовима или пословног удела уз забележбу забране код Централног регистра хартија од вредности, регистра пословних субјеката, забраном коришћења или располагања правима по основу таквих хартија од вредности, удела у фондовима или пословних удела, те коначно забрану дужнику власника или другог лица на које је имовина пренесена да власнику или другом лицу на које је имовина пренесена преда ствари, пренесе право или обави другу новчану трансакцију. Као што се може приметити, предлог у погледу мера обезбеђења садржи скоро истоветан текст као онај у Законику о казненом поступку Хрватске. То се односи и на одредбе које прописују када се привремена мера може укинути или заменити другом мером.

У сваком случају привремена мера обезбеђења, према предлогу закона, може трајати најдуже шездесет дана након достављања обавештења суда власнику да је решење о трајном одузимању имовине постало правоснажно, односно од дана када је предлагачу обезбеђења достављена одлука другостепеног суда којом је потврђена одлука о трајном одузимању имовине.

Према предлогу Закона након потврђивања оптужнице, а најкасније у року од годину дана по правоснажном окончању кривичног поступка, тужилац подноси захтев за трајно одузимање. Када је захтев поднет у току првостепеног поступка суд ће позвати власника да се на главном претресу изјасни да ли ће оспоравати захтев. У случају да власник не дође на главни претрес или се не изјасни о захтеву сматра се да не оспорава захтев. Одлука се доноси о захтеву у том случају у пресуди и може се побијати жалбом на пресуду. Уколико се власник изјасни да оспорава захтев, одлука ће се донети на главном рочишту у поступку прописаном овим законом. Припремно рочиште је обавезно и заказује се у року од тридесет дана од дана подношења захтева за трајно одузимање. Баш као у ЗОИКСКД и према предлогу закона, суд

²⁰ Овде се очигледно ради о грешци, с обзиром да би требало да стоји „ускрати”.

може поставити власнику *пуномоћника по службеној дужности* за овај поступак. У погледу одржавања, евентуалног одлагања и тока главног рочишта, предлог садржи истоветно решење као у ЗОИПКД. Разлика се односи само на правног следбеника и треће лице обзиром да ће, ако се односи на неког од њих, захтев садржавати и доказе да је имовина која је проистекла извршењем кривичног дела пренесена без накнаде или уз накнаду која не одговара стварној вредности у *циљу спречавања одузимања*. Међутим, јавни тужилац на рочишту, за разлику од ЗОИПКД, не износи доказе да је имовина пренета у том циљу, иако ће и по овом предлогу решење о трајном одузимању садржати и податке о имовини која се одузима, односно вредности која се одузима од власника, ако је располагао имовином која је проистекла извршењем кривичног дела у *циљу спречавања одузимања имовине*. Управо наведена обавеза тужиоца у поступцима у Србији доводи до проблема. У судској пракси се примећује да је нејасно да ли је интенција законодавца била да тек суд треба да у свом закључивању, након оцене изведених доказа, заузме став о питању да ли је такво располагање имовином (без накнаде или уз накнаду која не одговара стварној вредности) учињено управо у наведеном циљу.

ПРАВОСУДНА
АКАДЕМИЈА